

AVALLIKUDE KESKKOOLIDE ÕPPEKAVAD

1923/24 ÕPPEAASTAL.

E e s t i k e e l.

M ä r k u s: Reaalharus jäävad III, IV. ja V. klassi sülgudesse pandud osad välja.

I. klass / 4 tundi nädalas/.

1. K e e l. e. / Foneetika: mõiste, hääli, hääleelundid, häälik. Eesti häälikute iseloom ja omadused. Eesti keele õigekirjutuse seadused.

b/ morfoloogia: sõnade liigid ja osad. käändsõnad ja nende käänamine; võrrelduused. Pöördõnne ja nende pööramine. Abiõnne.

2. Kirjandus: Mõiste; Eesti rahvaluule.

Täiendusained kunstmuinasjutustest ja muudest sedalaadi töödest.

Kirjandusteooria vastavalt klassi kirjanduskavale.

3. Kirjalikud tööd jutustava ja kirjeldava sisuga, grammatika alalt ja läbivõetava kirjanduse aineist.

II. klass / 4 t. nädalas/.

1. K e e l. Tuletusõpetus. Lauseõpetus: Liht- ja liitlaused. Lausete lühendamine. Sõnade järjekord lauses. Kirja-vahemärkide õpetus.

2. Kirjandus: Eesti rahvalaul. Rahvalaulu keel. Eesti kangelaslood: Kalevipoeg ja Suur Tõll; nende võrdlus. "Kalevala" sisu, võrdlused näited kreeka eeposest "Odüsseia'st". Täiendused uuema aja Eesti eepilisest luulest seotud ja sidumata kõnes.

Kirjandusteooria, vastavalt klassi kirjanduskavale.

3. Kirjalikud tööd. Jutustava ja kirjeldava elemendiga tööd, võrdlused; tööd grammatika alalt ja läbivõetava kirjanduse aineist.

III. klass / num. harus 4 t., reaalh. 3 t. näd./

1. Kirjandus: Kirjanduse algus: Vaimuliku kirjanduse ülevaade kuni 1739. aastani /G. Müller, H. Stahl, Adrian Verginius; J. Hornung; A. Thor Halle/.

/Eestimaa muinasjuttude ja rahvaluule esimesed üleskirjutused: J. Gutsclaff, J. Forselius/.

Eesti ilmaliku luule-eaimesed katsed: pulmalaulud, Käsu Hans/.

Velgustusajajärk Eesti kirjanduses: Fr. G. Arvelius'e, Fr. V. Villmann'i, Holtz'i, J. V. L. Luce/ ja O. P. ~~Saliste~~/ õpetlik-sentimentalsed jutud.

Katsed kirja keele rakenduse sihil: Rosenplänter'i teoreetilised ja O. V. Masing'i tegelikud katsed.

Haledusvool: Rahvareamatukogus "Jenoveeva" ja Suve Jaani "Luige Laus". J. V. Jannsen.

Romantiline vool: E. Ahrens ja H. Neuss'i tähtsus.

Eesti rahvusliku kirjanduse algus: Fr. R. Fählmann, õpetatud Eesti Selts. Fr. K. Kreutzvald.

Paralleeljooned maailma kirjandusest: Dante "Jumalik komöödia", Cervantes'e; "Don Quixote"; Chateaubriand'i "Atala", Victor Hugo "Pariisi Jumalaema kirik".

Kirjandusteeoria mõistete selgitamine vastavalt klassi kirjanduskevale.

2. Kirjanduse arvutava sisuga ja läbivõetud kirjanduse alalt.

IV. klass. /hum. harus 4 n.t., reaalh. 3 n.tundi/.

1. Kirjandus. Ärkamisaeg. Vanemad ärkamisaeg kirjanikud: L. Koidula /algupärased jutud/, näidend "Säärane Mulk" ja luurika. /Fr. Kuhlbarssi luurika/, J. Hurti ja C. R. Jakobson'i tähtsus Eesti kultuuriloos; J. Pärna "Oma tuba, oma lüba" /ja "Must kuub"/; M. Veske keeleuurijana ja lauletoojana /A. Reinvaldi luurika/; J. Kunder näitekirjanikuna ja arvustajana.

Ärkamisaaja nooremad kirjanikud: J. Bergmann Eesti luulekeele uuendajana ja ballaadikirjanikuna; /E. Aspelundus "Enneõie Ain"/, A. Grenzsteini ja K. A. Hermannini tähtsus Eesti kultuuriloos. Rahvuslik kainenemise aeg: venestuse rõhk ärkamisaaja üldrahvuslike ettevõtete kokkuvarisemine. Edenedamine Eesti kunsti ja teaduse alal. J. Hurti ja M. J. Eiseni rahvaluule korjamine.

Ajaloolised jutud: E. Bornhöhe "Tasuja" ja "Villu võitlused"; J. Järve "Karoolus" ja A. Saal'i "Vambola".

Jakob Liivi "Kõrbelõvi" /ja luurika/; J. Tamme ballaadid ja valmid; /K. E. Sõõdi ja A. Hee-va luurika/.

Paralleel näited maailma kirjandusest: Sophokles, Molière'i "Ihnus". Kirjandusteeoria vastavalt klassi kirjanduskevale.

2. Kirjanduse Kirjalised tööd arvutava sisuga.

1. Kirjandus: Resaalkool: Vanema põlve realistid: Joh. Liiv; A.Kitzberg: näited külaelust ja draamad /"Tuulte pöörises", ning "Libahunt", E.Vilde "Kulmale meele", "Mahtre sõda"; /näited "Jutustustest"/ ja "Pisuhänd"; E.Peterson: näited "Paisetest" ja "Rahvevalgustajast".

Noorem põlv: J.Mändmets: näited "Kodumaa jutustest", /M.Metsanurk: "Vähe-
sare Villem"/; O.Luts: "Soo".

Uus romantiline vool: E.Ennõ ja O.Saats' u luurika; V.Ridala loodusluurika ja /Unguru krahv/; Fr.Tuglas: näited novellidest "Kuldne rön-
gas", „Popi ja Uhuu" ja romaanist "Felix Ormusson"; A.H. Tammsaare" novellid "Tähtis päev", /"Pühalpoiss"/ ja "Kõrboja peremees".

Eepilise luule liigitus ja iseloomustus.

Romaani arenemine maailma kirjanduses: Zola, Aho, Dosto-
jevski. Dramaatilise luule liigitus, iseloomustus ja arene-
mine: Shakespeare, Jbsen.

2. Kirjalikud tööd: Kõpusekirjatööd.

M A T E M A A T I K A .

I klass /4 tundi nädalas/

Algkooli elgebra kursuse kokkuvõte. Tehted üks- ja hulkligetega. HULK-
liikme elgetguriteks lahutamine /lihtsamad juhused/. Murrud. Võrded /pro-
portsioonid/. Esimese astme võrrandid ühe tundmatuga.

Õpetus sirgjoonest, nurkadest ja kolmnurkadest. Paralleeljooned /rõõp-
jooned/. Parallelogrammid /rõõpkulikud/. Hukknurk. Ring. Nurged ringis.
Sissekujutatud ja ümberkujutatud hulknurged. Konstruktsioonülesanded.

II klass /4 või 5 tundi nädalas/.

Suuruste olenevuse graafiline esitamine. Esimese astme funktsiooni
graafiline esitamine koordinaadistikus. Esimese astme võrrandi süsteemide
lahendamine graafiliselt ja arvutamise teel. Ruutjuure võtmine arvust.
Irratsionaalarvu mõiste. Teise astme võrrand. Imaginaalarvu mõiste. Teise
astme funktsiooni graafiline esitamine ja teise astme võrrandi graafiline
lahendamine.

Lihtsamad ehitused ainult liinealiga. Suuruste mõõtmine, ühismõõdetud suurused. Pinnad. Pythagorase teoreem. Õpetus sarnasusest. Trigonomeetria lihtsused, nende olenevus nurga suurusest ja nende graafiline esitamine. Täisnurksete kolmnurkade arvamine. Korrapäraseid hulknurgesid. Ringjoone pikus. Ringi pindala. Arvutamise- ja konstruktsioonülesanded. Geomeetriline algebra.

M ä r k u s: Lihtsamad ehitused ainult liinealiga ja trigonomeetria aelkursus tuleb lugeda soovitatavaks, kuid mitte sunduslikeks. Kui II klassis trigonomeetria aelkursust ei õpita, tuleb see liita järgmises klassis trigonomeetria kursuse külge.

HUMANITAARHARU

III klass /4 tundi nädalas/.

Astmed ja juured. Logaritmid. Kõrgema astme võrrandid. Lihtsamad irratsionaalvõrrandid. Teine astme võrrandite süsteem /Lihtsamad juhused/. Aritmeetiline ja geomeetriline rida. Rent-rent ja tähtsajalised maksud.

Trigonomeetria. Tutvumine analüütilise geomeetria metoodiga ülesannete lahendamisel /peasjalikult sirgjoone kaudu/.

IV klass /2 tundi nädalas/ ja V klass /2 tundi näd.,

Algebraalise funktsiooni tuletis ning selle tarvitamine ülesannete lahendamisel; lihtsamad maksimumi, miinimumi arvamise ülesanded. Kombinatorika ja algteadmised tõenäosus arvamisest.

Stereomeetria. Trigonomeetria tarvitamine stereomeetriliste ülesannete lahendamisel.

M ä r k u s: III klassis algebras tuleb kõrgema astme võrranditest käsitleda ainult lihtsamaid, lahendades neid graafiliselt ja arvutamise teel. Lahendamisele viimasele teel tulevad kahe-liikmelised võrrandid $ax^n + b = 0$, kus $n = 3$ või 4 , ja kolmeliikmelised $ax^{2n} + bx^n + c = 0$, kus $n = 2$, või 3 , samuti kolmanda ja neljanda astme võrrandid, mida on kerge lahendada astme alandamise kaudu või mille nulliga võrdne pool on kergesti lahutatav algteguriteks. Õpetaja äranägemise järgi võib logaritmi ja geometr. rida käsitada koos. Nii analüütilisse geomeetrias /III klass/, kui ka kõrgemasse analüüsi /IV - V klass/ puutuvad osed ei kuulu keha miinimumi hulka.

REAALHARU.

III klass /5 tundi nädalas/.

Astmed ja juured. Logaritmid. Kõrgema astme ja irratsionaalvõrrandid /lihtsamad juhused/. Aritmeetilised ja geomeetrilised read. Teise astme võrrandite süsteem lihtsamad juhused. Eksponent - ja logaritmivõrrandid. Pent-reen ja tähtsajalised maksud.

Süsteemiline trigonomeetria kursus.

IV klass /4 tundi nädalas/.

Ligikeudne arvutamine. Logaritmlilineel. Kombinatorik. Newtoni binoom /üldkujul/. Differentiaal- ja integraalarvamine.

Analüütiline geomeetria tasapinnal.

V klass /4 tundi nädalas/.

Algmõisted kinnitusravamisest ja võrdkõruse 3-petusest. Kompleksarvud. Moivre'ause. Kahe- ja kolmeliikmelised võrrandid. Kolmanda astme võrrandid. Arvõiste üldistamine. Täiendused analüütilisest geomeetriast ja differentiaal- ja integraalarvamisest - optimaalse äranägemise järgi.

Stroometria ja plgtheadmised kujutavast geomeetriast. Trigonomeetria tarvitamine stereomeetriaalsete ülesannete lahendamisel.

Märkus: Algtõdemised kujutavast geomeetriast /V klass/ ei kuulu keha minimumi hulka, samuti ka kolmanda astme võrrandi teooria.

Lauude harude nendes klassides, mis 1923/24 õppeastal töötavad, tuleb tarvitusele humanitaarharu vastav keha, kus juures komertsharu III klassis tundide arvu see on, mis humanitaarharu tundide arvust üle, on arvatud kaubandusrehkondusele.

Üldse tuleb osasid, mis haruneva te klasside kehas ühesuguselt nimetatud, käsitada reaalharu enam süvendatult kui humanitaarharu. Keeruliste, rohkesti aega tarvitavate näidete lahendamisele tuleb võimalikult eemal hoida.

L O O D U S T E A D U S.

Üksikute osade läbiviitmise järjekord ja nädalatundide arv.

Humanitaarharu.

	I kl.	II kl.	III kl.	IV kl. Vkl.
Keemia ühes kristallograafia ja minoraaloga	2	1	-	-
Botanika ja zooloogia	2	2	-	-

Taimede anatoomia ja füsioloogia.....

■ ■ ■

Inimese anatoomia ja füsioloogia ühes tervishoiuga.....

Füüsika

4

4

5

2

2

Reaalharu.

Keemia ühes kristallograafia ja mineraloogiaga.....

2

-

2

-

-

Botaanika ja zooloogia.....

2

2

-

-

-

Taimede anatoomia ja füsioloogia.....

-

-

1

-

-

Inimese anatoomia ja füsioloogia ühes tervishoiuga.....

-

-

-

2

-

Bioloogia.....

-

-

-

-

2

Füüsika

-

2

3

2

2

Praktilised tööd /valitav/...

-

-

3

3

3

4

4

6+3

4+3

4+3

M ä r k u s: Osasinetes järjekorrast tuleb õpetamisel kinnipidada;

sellest kõrvalskäeldumine on lubatav sellel puhul, kui eelmistes keskkooli klassides tarvitusel olnud käsitused järjekord seda nõuab. Loodusteaduse õpekava ennast tuleb võtta juhtnõbrina, mille käsitamisel on õpetajal üksik-eesjus teatud piirides vabadus lubatav, ainult füüsika õpekava, mis õige üldkujuline, tuleb võtta otsekoheseks täitmiseks.

Keemia ühes kristallograafia ja mineraloogiaga

I klass / 2 tundi nädalas/.

Üldised mõisted: füüsilised ja keemilised nähtused. Keemiliste nähtuste põhjused /soojus, elekter/. Õhk, tähtsamad õhu omadused ja tema koosseis. Hapnik. Vesi; füüsilised ja keemilised vee omadused. Lahuvus ja kristallisatsioon. Vesinik. Lämmestik ja tema tähtsamad ühendused; salpeetehape. Süsinik, grafiit, teement. Kristallilised ja amorfised ained. Süsiniku ühendused hapnikuga ja vesinikuga. Valgustusgaas. Põlemine ja tuli. Mineralaalsus, nafta, asfalt. Väävel, väävli õli kristallisoerimine /rombiline kristallivorm/. Tähtsamad väävli ühendused. Väävlihape. Vorvor. Kloor ja tema omadused. Koedus-ool ja tema kristallivorm, koedusool ja tem

saamine. Soolhape. Kloor- ja broomsoolad fotograafias. Räni, ränimulla mineraalid. Klaastööstus.

Aatomid, molekuulid, aatomikaal, valents, keemilised vormelid ja nende tähtsus. Hape, alus, sool. Metallid ja nende omadused. Kerged metallid: naatrium, kaalium ja nende ühendused; kaltsium, sulapagu /kristallvorm/, lubi, gips; allumiinium, savi, põllupagu, vilgukivi; magneesium, tema omadused ja ühendused /dolomiit/. Raskest metallid, tsink, tina vask, raud ja raudtööstus; elavhõbe, hõbe, kuld, plaatina, mõiste orgaanilistest ühendustest. Alkohol, veev., orgaanilised happed, süsivesinikud, munavalge.

Kristallsüsteemid. Lihtvormid ja kombinatsioonid.

Mineraalide füüsilised ja keemilised omadused.

Tähtsamad mineraalid, nende kirjeldus.

Kiviliigid. Lihtkiviliigid.

Metallimullad ja kivid. Rebenemise protsess.

Keemia.

III klass /reeglharus 2 tundi, humanitaarharus 1 tund nädalas/.

Anorgaanilise keemia kordamine. Orgaaniline keemia.

Orgaanilised ained.

Mõiste orgaanilistest ainetest. Süsivesinikud: metaan, etaan, etüleen, atsetüleen. Nafta, tema omadused, süsiniku valentsus ja struktuurvormelid.

Orgaanilised piiritused. Puupiiritus, tema saamine. Viina piiritus, tema saamine, käärimine ja destillatsioon. Alkoholised joogid. Etüülester. Halogeenderivaadid /etüülkloriid ja n-üülkloriid/.

Alkoholide hapendamisproduktid. Aldehüüdid, katoonid, happed. Atsetoon, soolad ja eetrid.

Rasvad ja seep. Kõrgemad rasvahapped. Seebistumine. Glütseriin. Seebi valmistamine, pesemine.

Süsivesikud, suhkur, tärklis, tselluloos.

Aromaatilised ühendused. Kivitõrva destilleerimine. Bensool, nitrobensool, aniliin, fenool, bensoolhape, nende struktuurvormelid. Naftaliin. Antratsään värvid. Lämmastikühendused. Tsüteenühendused. Karbeniid. Aminiid. Proteiinid. Munavalged, Eeteriid /terpeenid/. Toiduained ja arstirahud.

Reeglharus on klassi kursuse läbivõtmine põhjalikum kui humanitaarharus. Peale selle on reeglharus veel praktilised tööd analüüsis: Tähtsamate metallide määramine /K, Na, Ca, Ba, Al, Fe, Zn, Cu, Sn, NH₄/. Tähtsa-

mad happed HCl , H_2SO_4 , HNO_3 , H_3PO_4 , H_2CO_3 .

Analüüs kuival ja märjal teel. Harjutused titreerimises. Tööd jaotot-
ruga.

Botanika ja zooloogia.

I kl. /2 tundi nädalas/.

A. Botanika.

Taimede vegetatiivsed osad, nende anatoomiline ehitus, arenemine ja
bioloogiline tähtsus. Juur. Vars. Leht. Nende teisendid. Idanemine. Kasvami-
ne. Taimse osade ehitus välistingimuste mõjul. Vesitaimed. Kserofüüdid.
Söödikud. Putukaid sööjad taimed. Epifüüdid. Mäderikud, seened. Kaitse-
abinud kahjulikkude loomade vastu. Taimede ühine. Praktilised tööd.
Õpikäigud koostööna loomade vastu. Taimede ühine. Praktilised tööd.

B. Zooloogia. Hordalised - süstik kala, anatoomia. Kolad: näit. ahven,
haikala, sterlollkala. Kahepaiksed: konna, tema moondumine, triiton. Roo-
majad: sisalik, nastik, rästik, kilpkonn, krokodill. Väljasurnud roomajad.
Linnud: tuvi, linu ehitus ja elu; lindude liigitamine; muistsed linnud;
lindude pesad ja rändamine. Geneetiline side lindude ja roomajate vahel.
Imetajad: imetajate klassi liigituse ülevaade. Tähtsamad kodu- ja võdra-
maa loomastiku esindajad. Selgrooliste liigituse ülevaade. Praktilised
tööd. Õpikäigud.

M ä r k u s: Kursust võib ka alanoves järjekorras läbi võtta.

II kl. /8 tundi nädalas/.

A. Botanika.

Sigimine ja paljunemine taimeriigis. Suguta ja suguline sigimine.
Vetikate sigimine. Seened. Samblad, samblad. Osjad. Sõnajalad. Põlve-
de vaheldus. Okaspuud. Katteseemnelised ühe ja kaheidutoralised. Õie ehitus
ja bioloogia. Tolmlemine. Õisikute tüübid. Vili ja seeme. Seemnete ja vil-
jade levimisabinõud. Vegetatiivne paljunemine - mugulate, juurikate sibul-
late, võsude jne. abil. Jatkamine, pookimine, silmamine.

Taimede süstemaatiline liigitamine. Kunstlik ja loomulik süsteem.
Klass, sugukond, perekond, liik. Õistaimed ja aastaimed. Lähem tutvumine
tähtsamate sugukondade esindajatega. Kodumaa taimestik. Taimede määramine.
Õpikäigud. Praktilised tööd.

B. Zooloogia.

Algloomad - amööb, kingloomad. Eluevaldused amööbis või kingloomakeses

kui üharakulises organismis. Käsnad - jõekäsn, pesukäsn. Öösloomad magada-
vee polüüp, millimollikas, aktiivsed, korallid. Koloniid. Sumbloos. Koe-
mäliste. Tähtsamad koelligid. Okashahalised - meretäht, meresiiil. Ussid -
vihmuss, regeneratsioon. Parasitiilised ussid - kaen, triihin, põeluss ja
paramehe vahetus, regressiivsed nähtused parasitusside juures. Limuli-
sedü teod - aiatigu, põldnäkias, maie magadavee teod; karbid - konna-
ehk jõekarp, pärlikarbid, tindikala. Lülialglased - vähk, taraknen, ämb-
lik; moonumine. Ühiselu. Instinkt. Kaitsevorm ja värv. Mimetism. Selgroo-
tute liigitamise ülevaade. Praktiilised tööd. Öpökäigudäkodumas loomastiku
tundmaõppimiseks.

III kl. /1 tund nädalas/.

Taimede anatoomia ja füsioloogia?

Taime ehitus. Rakk, tema ehitus ja elu; rakutuum, kernokinees, flatii-
did, tärkliis ja proteiinteread; kristallid; rakumahl, rakukest, rakkude tek-
kimine. Rakkude tekkimine.

Kood. Loovkude ja püsikude. Kattokude. Epidermis ja ta moodustused.
Periooderm. Põhikude ja kiudsoonte kimbud. Vorruehitus ühe ja kaheleülehe-
listel taimedel. Juureehitus. Mehaaniline kude ja ehituspriintsiibid.

Taime koosseis. Tähtsamad orgaanilised ained, mis taimes leiduvad:
munavalged, süsivesikud, õlid ja happed.

Taime toitmine. Süsiniku ja päikese energia omendamine. Klorofüll ja
teised pigmendid. Süsiniku sarnastamine mitmesugustes spektrumi kiirtes.

Süsiniku sarnastamise ssa-dused. Päikese energia omastamine. Süsiniku sar-
nastamise protsess taimedes, millel puudub roheline värv. Bakterid, nende
tähtsus looduses.

Lämmastiku assimileatsioon. Liblikõislaste toitmine lämmastikuga, sel-
le tähtsus põllumajanduses. Mineraleollused taimes ja nende tähtsus. Mine-
raleolluste omendamine. Veekultuur. Mulla neelamisvõime soolade suhtes.

Juure võime mineraleolluseid lahustada. Tähtsamad mineraalvõttesained, non-
de tähtsus põllumajanduses.

Ainete tungimine taimi rakku. Diffusioon ja osmoos.

Ainete liikumine taimes, selle põhjused. Gaaside ja vedelikkude liiku-

mine. Tõusv vool. Orgaaniliste ainete liikumine taimes.

Hingamine ja käärimine.

Taimi kasv. Suur kasvu periood. Juure, varre ja lehe kasv. Kude

pinavus. Väliste tegurite / temperatuur, valgus, niiskus, raskus jne/ mõju
taime kasvule ja elule peale. Sisemiste tegurite mõju taime peale. Taimede
liikumine vääntaimed, ronivad taimed. Taimede paljunemine /vegetatiivne ja suguline/ Pookimine. Pookbostar-
did. Bostardeerimine. Mendeli pärvusseadused. Teisendamine /variabiliteet/

loodusosakesed. Praktilised tööde. Inimese anatoomia ja füsioloogia ühes tervishoiuga.

IV klass reaalharu /2 tundi nädalas/, V klass humanitaarharu
2 tundi nädalas/.

Organism ning tema üldtunnused. Rakuke kui elementaar organism. Raku
morfoloogilised, keemilised ja füsioloogilised omadused. Vahe taime ja loo-
maraku vahel.

Kudede ehitus, talitus ja liigitus. Elundid ja elundkavad.
Inimese keha osad, sümmeetria.

Skelett, ehitus, side ja talitus. Luude tervishoid.

Lihased, nende ehitus ja töö. Surmekangestus. Kohaliste harjutuste
tervisline tähtsus /võimlemine, sport/.

Toitmine. Seedimisriistade ehitus ja talitus. Seedimise protsess.

Seedimisnäärmete ehitus ja talitus. Tähtsamate toiduainete koostis, tai-
meline ja loomeline toit, vesi ja soolad. /Vesi loogivoo omadused, puhes-
tamine ja varustamine/. Toit kui marga allikas. Toidu valik. Alkoholili-
sed joogid, nende mõju organismi peale. Tubakas. Toiduainete saatus or-
ganismis.

Veri, tema koostis ja talitus. Sida ja veresooned. Vereliikumine,
lümfiisooned ja näärmed nende ehitus ja talitus. Keha võitlus külgehakkava-
haigustega.

Hingamine. Kopsu ja hingamisteede ehitus. Hingamise mehhanism ja ke-
mism. Hingamine naha kaudu. Eluruumide õhk. Toim õhus. Õhuruum. Loomulik
ja kunstlik ventilatsioon. Kütmine. kohalik ja keskküte. Küttaained. Mus-
tuse ja prügi eemaldamine elumajast. Korterikitsikus.

Hädaolukorrad ja kõne. Hädaolukorrad tervishoid.

Eristamine. Neerude ehitus ja talitus. Naise eristamine. Naha togevus.
Juuksed ja küüned. Pesemine, soplesimine. Õhu ja päikese vannid. Sisemise
erituse näärmed. Loomaline soofus. Keha temperatuuri reguleerimine. Rii-

ded ja jalamud. Alkoholilised joogid, kui hädaohtlikud soojustunde tekita-
jad.

Ergukava - tsentraalne ja perifeerne. Ergu ehitus ja talitus. Kesker-
gukava anatoomiline ja histoloogiline ehitus. Üdi ja aju ülesanded. Sümpaa-
tiline ergukava. Liigitus ja tundeergud. Ergukava väsimus. Puhkus. Ergukava
tervishoid - eriti alkoholiste jookide hävitav mõju ergukava tegevuse peale.

Meelad ja meeleristade ehitus ja talitus. Naha meel. Maitse ja haiste
meel. Nägemismeel. Kuulmismeel. Meeleristade tervishoid. Valgustus. Loo-
mulik ja kunstlik valgus-tus.

Suguelundite ehitus ja talitus. Loote arenemine. Suguelu tervishoid.
Korskuse tähtsus. Suguhaigused /siifilis/.

Elu- ja Venenemine ja surm. Pinnalapse tervishoid, laiemalt tütarlaste-
le /riided, see, lapse tuba, toitmine, haigused/. Kooliea tervishoid. Elu-
kutse tervishoid, abinõud elukutse hävitava mõju vastu organismi peale.

Külgehaigused haigused, nende põhjused, tuberkuloos. Võitlus külgehaige-
vate haigustega.

Isiklik ja ühiskondlik tervishoid.

Esimese abi õnnetuste puhul.

Praktilised tööd.

BIOLOOGIA V klass reaalharu/2 tundi nädalas/.

Bioloogia sõna laiemas /taime-, looma- ja inimese morfoloogia, fusio-
loogia, ökoloogia, geograafia, geoloogia, geneetika ja süstemaatika/ ja
kitsamas mõttes kui elutingimuste ja eluviiside õpetus /ökoloogia/.

I. Ökoloogia.

Organism ja elutingimused - füüsilised, keemilised ja bioloogilised.
Taim ja loomade välised füüsiliskeemilised tingimused: soojus, valgus,
maapinna morfoloogilised, füüsilised ja keemilised omadused, õhu niiskuse
ja liikumine. Taim ja looma elutingimused vees.

Organismi ärrituvus teistest organismidest. Taim ja looma toitluse
võrdlus. Parasitised taimed ja loomad. Loomtoidulised taimed. Taim- ja loom-
toidulised loomad.

Omekaitsse abinõud taimel ja loomariigis.

Sigimine ja hoolekanne järeltuleva soo eest taimel ja loomariigis

Eluühiskonnad taimel ja loomariigis /biotsünoos, sümbioos, sünkria
ja kommensalism/.

II. Biogeograafia.

Taimede ja loomade levimisabinud ja levimistõkked maal ja merel. Tekkimiskohad ja alalhoiukohad. Taimede geograafilised vegeatsioonid /kvaritaalne, paras ja polaarne/ ja regioonid /määjela, montanne ja alpinne/. Vegetatsiooniformatsioonid. /mets, niit, kõrb/. Klooraregioonid. Metsloomad, stepiloomad ja kõrveloomad. Faunaregioonid.

III. Biogeoloogia.

Tähtsamate taime- ja loomaklasside tekkimisaeg. geoloogiliste ajastuste vältel.

IV. Geneetika.

Paku sigimine. Karükinees. Munaraku segmentatsioon /morula, blastula/. Gastrulatsioon. Organismi morfoloogiline differentsiatsioon ja füsioloogiline spetsialisatsioon. Homoloogid ja analoogid orgaanid.

Evolutsiooni õpetuse põhijooned. Linné ja Cuvier'i õpetus. Lamarckism ja Darwinism. Teooriad arenemisteooria kasuks /paläontoloogilised, võrdlev-anatoomilised, embrüoloogilised ja biogeograafilised/. Oletused elutekkimisest üle maakeral /arhigoonia, kosmoosoideteooria/ Veismanni õpetus. Mutatsiooniteooria.

Pärvus. Kromatiin kui pärvuse ainealine alus. Sugutuse kariokineetilise tuuma jagunemise ja kromatiini kahanduse tähendus pärvuse nähtustes. Ristlemine, Metiisid ja hübriidid. Mendeliseadused.

Mehaaniline ja vitalistiline vaade elu peale.

Beletelooline irimine /tertsiäär, diluviaal ja alluviaal ajajärkudel/.

Geograafia. Üldine ülevaade kiviliikudest ja nende asendusest.

Üldandmed ajaloolisest geoloogiast. Kivindid. Ajaarvamine ajaloolises geoloogias. Endiste mandrite ja merede restaureerimise katsed. Geoloogilised aegkonnad. Arhasiline conooline aegkonnad. Üldine iseloomustus vana /palozoolilisest/ aegkonnast. Kemoorium, orboviitsiumi ja siluuri ja devooni ladestud Eestis. Karboon ladestus; kivisse tekkimine. Permi ladestusoola tekkimine.

Kesk /mesozooliline/ aegkond: triasi, juure ja kriidi ladestu. Üldine iseloomustus uuest /kainzoolilisest/ aegkonnast. Tertsiaär ladestud. Pleistoseen /diluviaal/ ladestu, Diluviaal /jäähagsete/ moodustuste tähtsus Eestis.

Praktilised tööd. Õpekäigud.

Füüsika.

II klass /2 tundi nädalas/.

Sissejuhatus. Soojus.

Märkus: Sissejuhatuses tuleb käsitada kehade üldomadusi, mõt-
misi, eelteadmisi gaaside mehaanikast ja teistest osadest sellel määral,
kui seda on tarvis II ja III klassilisele õppimisel.

Hamamiteooria.

III.klass /3 tundi nädalas/.

Mehaanika /kindel kehade, vedelike ja gaaside mehaanika/.

Heli. Geomeetiline optika.

IV.klass /2 tundi nädalas/.

Füüsikaline optika. Magnetism. Elekter.

Märkus: Kui füüsika ei ole lõpetatud 1922/23 a. IV.klassis,
tuleb V klassis füüsika lõpetada, võttes tundisid üldse loodusteadusele
määratud tundide arvust. Normalselt V klassis füüsikat ei ole.

Reaalühend.

III klass /3 tundi nädalas/.

Heli. Geomeetiline optika. Magnetism. Elekter.

IV.klass /2 tundi nädalas/.

Mehaanika /kindelkehade, vedelike ja gaaside mehaanika ühes
teoreetilise põhjendustega/.

V klass /2 tundi nädalas/.

Laine teooria, Füüsikaline optika /ühes valguse laine teooriaga/.
Elektri lained. Gaaside kineetiline teooria. Uuemat füüsikalisi teooriaid ja
leidused.

Peale selle praktilised tööd tunniplaanis näidatud klassides.

MAATEADUS.

I ja II kl. /4 t. nädalas/- ülemineku kava järgi.

I kl. /4 t. nädalas/ normaalkava järgi.

A. Üldine maateadus.

Üldised teadused maa- ja kosmosest /kuju, suurus, tihedus, sisemine tempera-
tuur ja ehitus, tekkinud aia ajalugu/.

Geograafilised koordinaadid.

Gloobus ja kaart.

Maa pinda muutvad tegurid: sise- ja välisjõud.

Maakerä

Maakerä pinda moodustavad toorid: sise- ja välisjõud.

Maisamaa pind. Kodumaa kõrgendikud ja nende tekkimine.

Vesikond. Maisamaa veed.

Ookean. Vesi kindlas olekus.

Õhkkond. /Õhkkonna koosseis, värv, õhusoojus, soendamistegurid, temperatuuri mõõtmine, õhurõhk, tuuled, sademed, ilmastik, kliima, meteoroloogilised jaamad, ilmakaardid, nende lugemine/.

Valgusnähtused õhkkonnas.

Edukond. Taimestik ja loomastik.

Elukond. /Elukonna vanus, liigestus, rahvaste kultuuri astmed. Elamisala, inimeste arv ja rahva tihedus, elamed, asulad, liikumisebinnud/.

Õhiskond. Riik: tema tunnused, piirid, riigi sisemine ehitus.

B. Välismaa jaad /II pooleasta/.

Aasia, Aafrika, Ameerika, Austraalia.

Polaarimaa-d: polaarimaa-aegade ajalugu.

Ilmakaubandus. Tähtsamad kaubandusteed. Ilmakaubanduse tähtsamad kesk-
kohad.

Praktilised tööd: kaardide skitseerimine, diagrammid, reisukirjeldused jne.

III ja IV klass reaalarhu /ä 2 t. nädalas/ ja humanitaarharu
/2 ja 1 t. nädalas/ ülemineku kava järgi.

A. Üldine maasteadus.

Maakerä pöörlemine telje ümber ja päikese ümber: öö, päev ja aastajaad. Kinnistähed ja päikeseasüsteem /päike, rändtähed, kuud, sabatähed, langevtähed/. Päikeseasüsteemi tekkimine.

Mõõtmise ja uurimise abinõud ja viisid.

B. Euroopa.

Üldine kirjeldus võrreldes teiste ilmajagudega.

Euroopa üksikute osade kirjeldus. I. Põhja-Euroopa, II. Ida-Euroopa. III. Kesk-Euroopa, IV. Lääne-Euroopa, V. Lõuna-Euroopa. Kokkuvõtte kogu Euroopast.

Eesti /II pooleasta /võrreldes teiste maa-ega/. Suurus, piirid, orograafia, kliima, meteoroloogilised andmed, hüdrograafia, muldkond, loodus, taimestik ja loomastik, taimestiku ja loomastiku ajalugu. Eesti maastikud, jõgede ja järvede olenevus kliimast ja maapinna vormest, elanikud, arv ja tihedus, maa- ja linna elanikud, elanikkute koosseis vanuse, soo, rahvuse, usutunnistuse järgi - elanikkude liikumine, Rahvaharidus, selle ajalooline ülevaade alg- kesk- ja kõrgem haridus, kutseharidus, kunstikoolid.

Rasmatukogud, Seltsielu. Majandusline elu, võrreldes teiste riikidega. Maja-
pidamise vormid. Põllundus, majapidamise viisid, põllumajandusline seisukord, Agraarreform; teravili, kartul, tehnilised taimed, heina kasvatus. Aisendus, Karjendus. Kodulindude pidamine, mesindus, Metsandus. Kalandus. Meespõue varad: paha, saavi, sliikiivi, gips, teevass jnn. Kodune käsitöö. Vabrikute töö-stus, töidusline tööstus, puitööstus, kütusetus, metallitööstus, tsäemenditööstus jne. Eestlase tööstusline seisukord, Kaubandus. Sise- ja väliskaubandus. Laadad, borse. Chistogovas, Lühikomisaadad. Maanteed. ja raudteed. Sadamad. Loevastik. Veevõet. Ohuühendus. Lähikäimisabinõud /post, telegraaf, telefon, süütelegraaf/. Riigi majapidamine, riigi kulud ja tulud. Omavalitsuse majapidamine, nende kulud ja tulud. Riigi kaitse, selle korraldus.

Eesti Vaba riigi seisukoht teiste riikide hulgas.

Statistiliste andmete läbitöötamine, kõverjoonte diagrammide ja ketto-
grammide joonestamine. Jockava statistika andmete läbitöötamine, kasu-
des selleks Eesti "statistika kuukirja". Vastlused. Koostamine.

V klass reaalharu /2 tundi nädalas/.

K o s m o g r a f i a .

Taevavõlv ja mis näha taevavõlvil.

Taevavõlvi täpkevane pöörlemine.

Taevasse koordineesid.

Maa pöörlemine ümber telje.

Maa tõeline kuju ja suurus.

Päikese näiv ja tõeline liikumine.

Geograafiliste koordineeside määramine. Ajamõõtmine.

Maa aeglane tiirlemine ümber päikese.

Planeetide liikumine ümber päikese.

Kuu tiirlemine ümber maa. Gravitatsioon seadus ja selle järeldused. Taevakehade füüsiline ehitus. Kuu, planeedid, komeedid, päikene.

Tähtede ilm: tähed ja nende liigid, nende heledus, arv, spekter, kaugus, liikumised, hinnates, tähtparved ja udukogud.

M ä r k u s: Paralleelselt kursusega tuleb anda mõned teadmised sfäärilisest trigonomeetriast, millised tarvilised kosmo-
graafia õppimisel.

A J A L U G U.

II kl. /2 tundi nädalas/.

K e s k a e g.

Rooma riigi kokkuvarisemine ja uute riikide tekkimine: Germaanlased. Rahvaste rändamine Germaani riikide tekkimine. Frangi riik Merovingide ajal. Barbaaride õigused.

Katoliku kirik keskaja algul. Paavsti võimu kasvamine. Kirikriigi tekkimine. Kloostrite asutamine ja nende tähtsus. Kiriku misjonitöö Inglis- ja Saksamaal.

Karl Suur. Verduni lepingu Normannid.

Ida-Rooma riik keskaja algul. Justinianus Suure Bütsantsi kultuur.

Araablased. Muhamedi usk. Kelifast. Araablaste kaubandus, tööstus, haridus.

Slaavlased; nende riikide tekkimine. Slaavlaste ristimine.- Varjäägid.

Kiievi riik; selle ühiskondlikud ja kultuurilised olud.

Soome-Ugri rahvad. Nende asupaigad ja kultuur. Esimesed teated nendest. Kokkupuutumised teiste rahvastega. Uhis-Soome sugu eralimine. Asumine praegustesse elukohtadesse. Biermia.- Ungari riik.

Lääne-Euroopa olud keskajal. Feodalism. Naturealmajandus. Beneficium ja feod. Seniõõri ja vasalli suhted. Mõisriikide tekkimine. Talupoegade seisukord. Rüütli seisus ja feodalilma kultuur.

Saksamaal X - XIII a.s. Otto Suur. Saksa rahvaühha Rooma riik. Keiser ja paavst. Investituudi tuli. Hohenstaufenid. Interregnum Saksamaal.

Risti sõjad. Nende tekkimispõhjused ja üldine käik. Rüütlike ordu. Ladinne riik. Ristisõdade majanduslikud, poliitilised, sotsiaalsed ja kultuurilised tagajärjed.

Saksa kolonisatsioon Läänemere rannemaal. Skandinaavia riigid. Daani vägevuse aeg. Ristiusu toomine Soome. Rootsi valitsus Soomes.

Muutused majanduslikus ja sotsiaalpoliitil. elus keskaja II poolel.

Linnade tekkimine ja arenemine keskajal. Käsitöö linnades. Zunftid ja gildid. Kodanikkude õigused ja linnade omavalitsus. Kesaja kaubandus. Hansas liit.

Kuninga võimu kasvamine. Prantsusmaal /Kapetingide võitlus feodaalidega, generaalseisustate tekkimine, 100 a. sõda. Ludvig XI/ ja Hispaanias /selle ühendamine, Ferdinand Katoliiklane/.

Inglismaal keskajal. Anglosakside aeg ja Normannide. keskaja Cherta. Parlamendi tekkimine ja arenemine. Inglise talupojad VII poolel.

Kuninga viima kasvamine Heinrich VII ajal.

Saksamaa keskaja lõpul. Feodaalne küllunemine. Habsburgide ja Luxemburgide aeg. Shveitsi vabanemine. Maximilian I.

Itaalia keskaja lõpul. Linnriigid. Kondotieerid. Tüüranni valitsus.

Ida Euroopa. Ucellide aeg Veremaal. Kiievi langemine ja Vladimiri tõus.

Leedu riigi kujunemine. Poola-Leedu unioon, selle võitlus Saksa ordoga. Udelide koondumine Moskva ümber. Ivan III. - Türklasted Balkani poolsaarel. Ungari võitlus türklastega. Bütsantsi langemine.

Keskaja vaimuelu. Katolitsism. Munga ordod. Paavstid Avignonis. Usupuhas- tuse eelkäijad: Viclif ja Huss. Kirikkogude reformikatsed.

Keskaja haridus. Školestika. Ülikoolid. Näitekunst. Ilmalik kirjandus. Ehituskunst.

Eesti ajalugu.

Arheoloogilised andmed kodumaa eelaja kohta. Eesti nimi. Eestlaste vah- kord teiste Soome-Ugri rahvastega.

Eestlaste aineiline ja vaimline kultuur Lääne mere rannal. Nende ühis- kondlik kord. Kokkupuutumised Lääne- ja ida-naabritega.

Ristiusu algus Liivimaal. Piisk. Albert ja Hõögavendade ordo. Suur Ees- ti sõda. Daanlaste osavõtmine sõjast. Modens Villemi tegevus meie maal. Läti Hindrek. Maajärgamine uute maaherrade vahel. Mas allaheitmise tagajärjed.

Ordo aeg. Võitlused naabritega. M. ordo ühendamine Saksa orduga. Riiklik ja ühiskondlik kord.

Piiskopkondade korraldus. Ordo riigi korraldus. Daani valitsus Põhja Ees- tis. /Daani hindamisraamat/. Vasallid ja nende õigused. Talupoegade maksud ja kohustused. Mõisate tekkimine. Talupoegade mässud ja orjuste kasvamine. Suur Eesti mäss. Talupoegade liigid keskaja lõpul. Linnade tekkimine. Kauple- mine Ida ja Läänega. Osavõtmine Hansa liidust. Linnade valitsus ja sisemine elu. Kaupmeeste ja käsitööliste ühisused. Sotsiaalsed suhted.

Vaimlik elu. Klaerus ja tema tegevus. Kirikud ja kloostrid. Koolid. Kirjandus, teadus ja kunst. Rahva madal vaimlik ja kõlblik elu. Maarahvas ja ristiusk. - Paranduskatsed 15 a.s. Tulid ordo, piiskopide ja linnade vahel. - Vehe hädsicht. Valter v. Plattenbergi tegevus.

III kl. /2 tundi nädalas/.

Uus aeg. Ulemineku ajajärk.

Muutused majanduslikus elus: kaubanduse edenemine ja rahkapitaali

mõju kasvamine. Leidkäigud ja nende tähtsus.

Sotsiaal- poliitiline elu uue aja algul. Feodalkorralduse kätkestamine. Seisuslik monarhia. Välispoliitilised suhted-Euroopas XV - XVI a.s.

Vaimlik elu. Humanism. Tema mõju teaduses, kirjanduses ja kunstis. Renaissance. Humanism väljaspool Itaalia. Katoliku kirik ja usk keskaja lõpul. Usupuhanemine. /selle põhjused/. Lutheri tegevus. Rüütlite ja talupoegade massid. Müntzer ja anabaptistid. Usupuhanemine ja riik. Võitlus vürstide ja keisri vahel.

Protestantism Preisli ordis ja Skandinaavias. Usupuhanemine Inglismaal ja Helveetias /Zwingli; Calvini õpetus ja reformatsioon iseloom; selle levimine/.

Katoliku kiriku vastupuhanemine. Trento kirikukogu. Vastupuhanemise eelnõud. Jesuiitide ordo korraldus ja tegevus. Reaktsioon Hispaanias. Filipp II poliitilised ja usulised püüed. Võitlus madalmaadega. Hollandi iseseisvuse algus ja koloniaal poliitika.

Inglismaa Elisabeti ajal. Anglikanism ja puritanism. Maria Stuart, sõda Hispaaniaga, Armada. Inglismaa majanduslik elu ja kultuuriline tõus.

Ususõjad Prantsusmaal. Nantes'i edikt Henri IV; tema majandus- ja välispoliitika.

Veneetsa valitsus Rootsis. Gustav Adolf. Rootsi tõus. Poolamaa usupuhanemine ja reaktsiooni ajal. Lüblini unioon. Bresti-usuline unioon. Sigismund III aeg. Rahutused olulises klassides. Poola anarhia. Moskva riigi kasvamine. Ivan IV. Tema reformid; riigi lagunemine. Segane aeg. Esmimesed Romanovid troonil.

Saksamaa peale Augsburgi rahu. 30-aastane sõda. Selle tagajärjed. /Kultuurilised olud XVI ja XVII a.s. Humanismi reneessans. Usuelu pöörvõlv. Teaduste edusammud. Uued teaduslikud meetodid. Bacon'i empirism ja Descartes'i ratsionalism/.

Eesti ajalugu.

Usupuhanemine Liivimaa linnades /Riias, Tallinnas, Tartus/, Volmori maapäevad. Peapiiskopid ja Plettenberg. Moedjutori tuli. Posvoli rahu.Vene sõja algus. E.Russovi kroonika.

Ordoriigi lagunemise põhjused. Ordo lõpp. Rootsi võimu algus Tallinnas ja Poola võimu algus Liivimaal. Daani valitsus Saaremaal. Sigismund III ja Karl XI vaheline võitlus. Gustav Adolf ja Altmargi rahu.

IV. klass: /humanitaarharu 3 tundi, reaalharu 2 tundi n./.

Absolutismi aeg. Absolutismi arenemine Itaalia linnriikides. Absolutism Prantsusmaal. Richelieu, tema vasted ja tegevus. Mazarini aeg. Louis XIV. Tema valitsussüsteem. Colbert'i majanduspoliitika. Louis XIV kiriku poliitika ja sõjaväe korraldus. Öukonna elu, Versailles, Louis XIV. välispoliitika ja selle tagajärjed. - Louis XV aeg. Prantsusmaa nõrgenemine XVIII a. -stase ajal. Konstitutsioonilise monarhia arenemine Inglismaal. Stuartide võitlus parlamendiga. Kodusõda. Independentid ja Cromwell. Vabariigi aeg. Restoratsioon. Viimased Stuartid ja II-ne revolutsioon. Uued poliitilised teooriad. Declaration of rights. Parlamentsaarne korra kujunemine. Inglise kaubanduse edusammud. Asumaa poliitika; selle tähtsus välispoliitikas. Preisimaa kujunemine ja Hohenzollernerite valitsussüsteem. /Suur Kurvürst ja Friedrich Wilhelm I/. Absolutism Venemaal. Selle iselad. Ivan IV. ja Borisrid. Mäekogud. Segane aeg. Seisuste väliskujunemine ja talupoegade orjastamine. Püüded Lääne Euroopale läheneda. Peeter Suur. Põhja sõda. Sisereformid. Peeter Suure järglased. Aadeli võimu aeg.

Vana kord. Selle üldine iseloom majanduslikus, ühiskondlikus, poliitilises ja kultuurilises suhtes. Volgustuse aeg. Ratsionalism. Prantsusmaa poliitiline kirjandus. Füsiokreedid ja majandusteoduse algus. Kirjanduse mõju tagelikus poliitikas. Volgustatud ainuvalitsus. Selle edustajad. Friedrich II tegevus Preisimaal /uuendused ja sõjad/. Austria XVIII. aastase ajal. Joosep II-a poliitika. Kateriina II-se aeg Venemaal. Tema uuenduspüüded. Talupoegade seisukord. Sõjad Türgimaaga. Poola jagamine. Põhja Ameerika revolutsioon. Inglis asumaa XVII ja XVIII-mal aastase ajal. Nende suhted omamaaga. Vabadussõda. Ühisriikide riigikorra kujunemine. Teestuslik revolutsioon Inglismaal XVIII. aastase ajal. Masinate leidmine. Suurepõllupidamise ja suurtööstuse tekkimine. Selle põhjused ja sotsiaalsed tagajärjed. Prantsuse revolutsioon. Selle eellugu. Rahvuskogu väljakuulutamine. 1789 a. sündmused. 91. aasta põhiseadus. Seadusandva kogu aeg. Sõja algus. Monarhia langemine. Konvendi aeg. Terror. Jakobiniide diktatuur. Konvendi seadusandlus. Direktoorium. Prantsusmaa välised sõjad. Napoleoni tttus Riigi pööre. Konsuleat. Sisereformid ja sõjad. Keisri valitsus. Muutused teistes Euroopa riikides. Kontinentaal süsteem. Napoleoni vastane

liikumine Hispaanias ja Preisimaal. Preisi reformid ja rahvustunde ärkamine. Napoleoni sõjakäik Venemaal. Euroopa vabastussõda. Napoleoni langumine. Viini kongress. Napoleoni tähtsus aialoos.

Eesti ajalugu.

Rootsi aeg Eestis - maavalitsemine. Rootsi kuningate vahakord ordoliga ja linnadega. Uued kohtud. Talupoegade eluolude paranemine. Vekurdamatus. Kiriku korraldus. Hariduse eest hoolitsemine. Koolid. Eesti kirjakeele loomine. Rahva majandusline ja vaimline elu linnades ja maal. Mõisate reorganisatsioon. Vastelu aadelliga. Suur Põhja sõda. Rootsi valitsuse lõpp ja selle tähtsus kodumaa minevikus. Vene aeg. Põhja sõja tagajärjed. Seisuste õigusline ja majandusline seisukord XVIII s.a. Päriskorraldus väljakujunemine. Haridusolud. Talurahva vaimlik elu. Koolid. Eesti kirjandus. Vennaste kogudused. Vene keskvalitsus ja Baltimaad. Talurahva vabastamise küsimus Katariina II-se ajal. Kindral kub. Brown ja Liivimaa maapäev. Talupoegade mässud. Rahva sõbralikud mõisnikud ja kirikuspetajad. C. Merkel. Talupoegade vabastamise küsimus Aleksander I-se ajal. 1804 a. maarahva seadused, mitmesugused kavatsused talurahva seisukorra parandamise kohta.

V klass. /humaniteetorhorus 4 tundi, reaalarhus 2 tundi nädalas/.

Kõige uuem aeg.

Reaktsioon ja liberalism. Viini kongressi põhimõtted ja otsused. Püha liit. Reaktsioon poliitikas ja kultuurielus. Liberalismi põhimõtted ja avaldused. Lõuna Ameerika vabadusvõitlus. Revolutsioonilised liikumised Euroopas ja nende sumbutamine. Aleksander I valitsus Venemaal. Dekabristide liikumine. Nikolai I valitsemisüsteem. Krooka mäss ja Euroopa suurriigid.

Inglismaa XIX s.s. algul Toryde valitsus. Canning. Testamenti tühistamine.

Juuli revolutsioon Prantsusmaal. Selle mõju teistes maades.

Juuli monarhia aeg. Prantsusmaal. Kodanluse võimustamine. Poliitiline radikaalsus. Parlamendi reform Inglismaa l. Vabariiklus viljaseaduste pärast. Tõukaitse seadus. Chartistid. Vabakauplemine. Saksa 30. ja 40-destel aastatel.

Nikolai I aeg Venemaal. Ühisõiguse mõtte arenemine.

Suurtõustuse ja kapitalismi arenemine. Tööliste küsimus. Liberalism ja majandusteadus. Sotsialismi tekkimine. Utopistlik sotsialismi põhi-

loomad ja eesmärgid.

1848 a. revolutsioonid. Veebruari pööre Pariisis ja juunikuu päevad II vabariik kunni 1851 a.

Pre-ntsuse revolutsiooni kajastumine Saksamaal ja Itaalias. Rahvusline liikumine. Frankfurdi parlament. Slacvlaste äravõtmine. Ungari mäss. Revolutsioon Itaalias. Revol.liikumiste lämmetamine.

50 aastate reaktsioon. Napoleon III. Tema sisepoliitika. Krimmi sõda. Napoleoni hegemoonia.

Itaalia ühinemine. Sardiinia poliitika ja Garibaldi tegevus. Itaalia kuningriik. Rooma küsimus.

Saksamaa ühinemine. Bismarck'i tegevus. P.Saksa ühing. - Preisi-Prantsus sõda. Saksa keisririik. Wilhelm I ja W.II.

Venemaa Aleksander II ajal. Talupoegade vabastamine. Sematvood. Teised reformid. Ühiskondlik liikumine ja rahva haridus. Tagurlus Aleksander III ajal.

Sotsiaalne liikumine XIX a.s.II poolel. Tehnika edusammud ja Euroopa majanduslik arenemine. Töölise liikumine Prantsusmaal. Trade-unionid Inglismaal. Marx, tema elu ja tegevus. Massilise võtte tööliste küsimuses. Saksa tööliste ja sots.- demokr. partei esutamine. Riigivalitsus ja sotsiaal-demokraadid. Internatsionaali tekkimine ja selle ajalugu. Marxi ja Bokunini võitlus. Anarhism. Prantsusmaal viimase 50 a. looksul.Kommunaride mäss. Võitlus vabariigi eest. III vabariik. Revanche'i küsimus. Kiriku ja riigi lahutamine.

Inglismaa XIX a.s. kesk. Palmerston. Valimisreformid. Gladstone'i tegevus. Disraeli imperialism. Iiri küsimus. Parnell ja meeliige. Home-rule Chamberlain'i poliitika. Buuride sõda. Inglise asumad. Austreaalia föderatsiooni tekkimine.

Ühisriigid XIX a.s. Neegrite vabastamine. Kodusõda. Ühisriikide imperialism.

Suurriikide koloniaal poliitika. Aafrika jagamine. Võislus Aasia ja Vaikse ookeani pära-st.Vastolud Inglismaa ja Saksemaa vahel.

Ida küsimus XIX a.s. Vene Türgi sõda 1877 a. Berliini kongress. Balkani riigid. Nende vahekorõ oma vahel ja suurriikidega. Ilmasõja algus. Selle üldine käik. Versailles rahu.

Eesti ajalugu.

Talupoegade vabastamine 1816 a. ja 19 a. Isiklik priius. Teooriuse rog. Talupoegade kohustused ja majanduslik seisukord. Haridusolud teooriu

sa ajal. Talupoegade küsimus maapäevadel. 40 ja 50 aastate talurahva seadused. Rahutused maal. Teooriause lõpulik kaotamine. Kvöote ja kuuendiku-meed. Pärismaade ostmise. Kogukondlik omaavalitsus.

Ärkamisaeg Eestis. Selle põhjused ja peatagelased. Kirjandus, ajakirjandus ja seltsielu. I leulupidu. E.kirjameeste ja E.ülilaste seltsid. Võitlus sakslusega. Rahvakoolid, seminarid ja Aleksandri keskkool. Venestamise aeg. Kultuuriliste /korskus-, haridus- ja teiste/ majandusliste seltside tekkimine. 1905 a. rahutused. Poliitiliste parteide tekkimine. Reaktsioon Venemaal ja selle mõju Eestis. Eesti ilmasõja ajal. Vene revolutsioon. Eesti iseseisvuse väljakuulutamine. Okupatsiooni aeg. Ilmasõja lõpp. Vabastussõda. Asutav Kogu. Eesti iseseisvuse kindlustamine ja tunnistamine suurriikide poolt.

Märkused ajaloo kava kohta.

1. Käesolev kava tahab üldiseks juhtnööriks olla, kinni pidada tuleb.

aineloojast klasside vahel.

2. Eesti ajalugu võib ka kogu aeg paralleelselt üldajalooge käsitada, teataval kohtadel Eesti ajaloo vastavad peatükid sisse võttes.

3. Humanitaarharus tuleb sama kava suvendatult teostada.

4. Humanitaarharu V kl. lõks soovitev korrata. Eesti ajalugu või Vene aeg /isiklik vanade keelte õppijale/ selle järgi, misugune osa loomistest klassides puudulikult läbi võetud.

KODANIKU- JA MAJANDUSTEADUSE KAVA

IV klass /2 tundi ja V klass /2 tundi nädalas/.

K O D A N I K U T E A D U S .

I s i k j a u h i s k o n d . Ühinemise vajadus. Ühiskonna tekkimine

ja arendamine. Ühinemise vormid. Korra tarvilikkus. Õigus ja kohtlus. Seadus mõiste. Seaduste loetus.

R i i k . Rahvas. Maaala. Kõrgem võim. Riikkondsus. Riikliku organi-
satsiooni tekkimine. Riigi tekkimine nüüdsel ajal. Riigi ülesanded.

M i t t e s s u g u s e d r i i g i v o r m i d . Piiramata ainuvalitsus.
Piiratud ainuvalitsus. Esinduslik vabariik. Vahendita vabariik. Üksus-
riik. Ühisriik. Föderatsioon. Unioon. Õiguslik riik. Demokraatlik riik.
Riigi vormide ajalooline arendamine.

T ä h t s a m a t e r i i k i d e r i i k l i k k o r d . Inglis-
maa. Prantsusmaa. Põhja-Ameerika Ühisriigid. Šveits. Saksamaa. Venemaa

Rajariikide riiklik kord. Soome, Läti, Poola, Leedu.

Eesti Vabariigi rajamine. 1917 a. Vene revolutsioon. 30. märtsi seadus. Ajutine maapäev. Eesti lahkumine Vene riigist. Saksa okkupatsioon. Eesti-Vene sõda. Asutav Kogu. Eesti tunnistamine teiste riikide poolt.

Eesti Vabariigi põhiseadus. Vaba põhiseaduse ja harilikkude seaduste vahel. Põhiseaduse kaitse. Põhiseaduse sisu. Eesti riigi riiklik kord.

Kodaniku põhiõigused. Kodaniku vabadused. Kodaniku vabaduste kaitse Inglismaal. Riigi kohustused kodaniku vastu. Kodaniku poliitilised õigused.

Riigikogu valimised. Üldiste, ühetaliste, otsukohaste ja sätajaste ja proportsionaalsete valimiste põhimõtte. Hääleõiguslikkude kodanikkude nimekirjade pidamine. Riigikogu valimiskord.

Parlament. Parlamendi ajalugu. Montesquieu õpetus. Ühekojalised ja kahekojalised parlamendid. Parlamendi ülesanded. Parlamendi töö. Parlamendi liikme õigused.

Riigikogu. Riigikogu ülesanded. Riigikogu ehitus. Riigikogu tegevus ja kord. Riigikogu liikme õigused.

Seadusandlus. Seaduse loomise protsess. Rahvahääletus ja rahvalgatuse õigus.

Valitsemine. Valitsus, selle koosseis, ülesanded ja vastuvõtt. Riigipääse valitsemises. Kesk- ja kohapealsed valitsemisasutused. Tsentralisatsioon. Detsentralisatsioon. Omavalitsus.

Eesti Vabariigi Valitsus ja valitsamine. Vabariigi Valitsuse koosseis, moodustamise kord ja ülesanded. Riigivanema ülesanded. Valitsuse tegevus. Ministriumid; nende loetus ja ülesanded. Kohapealsed valitsemisasutused. Omavalitsus.

Valla- ja maakonna omavalitsus. Ülesanded. Korraldus. Eelarve. Järeelvalve.

Linn- ja alevi omavalitsus. Ülesanded. Korraldus. Eelarve. Järeelvalve.

Rahvahariduse korraldus. Algkool. Keskkool. Ülikool. Kutsekool. Kunstikool. Haridustöö välispeel kooli.

Politsei korraldus. Väli- kriminaal- ja koitsopolitsei

ülesanded ja korraldus.

Kaitsevägi. Kaitsetechnikustuse kohustus. Teenistuse vältus. Tagavara vägi. Sõjakoolid. Sõjakohus.

Tõõkaitse. Tõõkaitse seadused tööstuses ja põllumajanduses. Tõõkaitse komisssarid.

Hoolekanne. Hoolekanne laste, invaliidide ja langenud sõdurite perekondade eest. Pensiooni seadus.

Teravishoid. Teravishoiu korraldus. Arstiabi.

Karskustöö. Ülevaade karskusliikumise ajaloost. Karskusliikumine P. Ameerikas ja tähtsamates Euroopa riikides; eriti Soomes. Karskusliikumine Eestis. Alkoholismi põhjused. Nüüdise karskustöö ülesanded ja laad ning tegelik korraldus.

Liikimisteed ja teadete saatmine. Veeteed, maanteed, raudteed, shuteed. Post, telegraaf, telefon ja nende korraldus Eestis.

Põllumajandus. Tööstus. Kaubandus. Põllumajanduse edendamine valitsuse, omavalitsuste ja eraettevõtete kaudu. Maaseadus. Tööstuse ja kaubanduse arenemise tingimused. Patendi amet. Proovikoda.

Riigi eelarve ja riigikontroll. Riigi majapidamise iseäraldused. Riigi eelarve kokkuseadmise kord. Viimase aasta eelarve. Riigikontrolli korraldus ja ülesanded.

Riigi tulud. Riigi ettevõtted. Maksud. Nende mõiste ja laotus. Otsekohesed maksud /tulu, kinnisvara-, äri- ja puhtakasumaks/. Kodused maksud /toll, aktsiis/. Lõivud. Maksustamise poliitika.

Kohus. Kohtu ülesanne. Kohtute laotus. Kohtunikud. Prokuratuur. Advokatuur. Noterid. Rahva osavõtmine õiguse mõistmisest.

Tsiviil-kohus. Nõude asjad: alluvus, arutamise kord, otsuste täitmine. Hoiukorra asjad. Pärimine ja pärandamine. Testament. Hoolikande asjad.

Kriminaal kohus. Kuriteod. Alluvus. Kuriteo juurdlemine ja eeluurimine. Arutamise kord kohtus. Karistused.

Administratiivkohus. Ülesanne. Alluvus. Arutamise kord. Kohtu otsuste täitmine.

Rahvusvaheline läbikäimine. Rahvusvaheline õigus. Rahvusvahelised lepingud. Saadikud. Konsulid. Rahvaste liit.

P o r e k o n d. Abielu sõlmimine. Isiklik ja varanduslik vahetõrge abikaasade vahel. Isiklik ja varanduslik vahetõrge vanemate ja laste vahel.

Ü h i n g u t e a s u t a m i n e. Koosolekute pidamine. Saltsid. Saltside liidud. Osa- ja aktsiaühingud. Kooperatiivühingud. Koosolekute pidamise kord.

K i r i k. Kiriku ja riigi vahetõrge. Usuliste ühingute asutamine. Evangeeliumi-Lutheri, Apostliku ja teiste kirikute korraldus Eestis.

P o l i t i l i s e d r ü h m i t u s e d Eestis. Klasse. Partei. Riigikogus esitatud parteid; nende ajalugu ja tähtsamad nõudmised.

M A J A N D U S T E A D U S.

Inimese tarbed. Majanduslik tegevus. Rahvamajandus. Mitmesugused majandusvormid.

V a r a d e v a l m i s t a m i n e. Loodus valmistamistegurina. Töö valmistamistegurina. Töö produktiivsus. Töö hulk. Töö intensiivsus. Ühistöö. Selle mõiste, jaotus ja tähtsus. Tehniline ja ühiskondlik töö- jaotus. Kapital ja valmistamistegurina. Kapitalli jaotus ja koosseis. Töö etuse vormid. Suur- ja väiketööstus. Suur- ja väikepõllupidamine. Ettevõtete jaotus. Üksik- ja ühissettevõtted. Aktsia ühing. Sundikaat ja trust. Ühistegelised, omavalitsusesutuste ja riiklikud ettevõtted.

V a h e t u s. Turg. Hind. Vaba ja monopolhind. Raha mõiste ja tema funktsioonid. Metallraha ja tema ülesanded. Paberraha. Raha süsteemid.

Krediit. Krediididokumendid. Pangad; nende jaotus ja ülesanded. Eesti pank. Teed ja nende tähtsus majanduslikus elus. Veeteed. Maanteed, raudteed, õhuteed. Post, telegraaf ja telefon. Kaubandus, selle mõiste, jaotus ajalugu ja tähtsus. Kaubanduspoliitika; proteksionism ja vaba kaubandus.

J a o t u s. Tööpalk. Tööpolga jaotus. Töökaitse seadused. Võitlus tööliste majandusliku olukorra parandamise eest. Ametiühingud, nende ajalugu ja praegune seisukord meil ja Lääne-Euroopa riikides. Kapitalli kasu, Maarent.

Ü h i s t e g e l i s e a j a l u g u j a ü h i s t e g e l i s t e e t t e v ö t t e ü l e s a n d e d. Tarvitsjate ühingud ja teised kooperatiivettevõtted Eestis. Korteri küsimus. Sotsialistlik liikumine. Utopistlik ja teaduslik sotsialism.

M ä r k u s: Kodaniku- ja majandusõiguse spekrum tuleb võtta juht-

SAKSACKEEL.

esimese vöbra keelena Eesti õpkeeleks keskkoolides

1 klass /5 tundi nädalas/

Lugomiku kõrval võib ühe uuema kirjaniku kergemat teed lugeda, kui so-
da algkoolis ei ole tehtud, näit. Vildenbruch "Das Orakel", Baumbach

...differentials

harjutustega.

II klass /5 vdi 4 tundi nädalas/.

II klass, /5 või 4 tundi nädalas/.

Kõnelemise harjutused loetud materiaali põhjal.

lauserpetus

...utur...

...dusamine, kirjel ja kergemad kirjeldused.

di nădăles/.

Lucemine: /statearno te luncemine/

Arjandikkude uundisjuttude vöib soovitada. Kellersi ja Frensseni töid.

Teisel poolasest Schilleri "Vilhelm Tell" ehk "die Jungfrau von Orleans", kus juures vähema tähtsusega stseenid tulevad ainult konseptiivselt läbi-võtta.

Peele klassis lugemise tuleb õpilastel mõne uuema kirjaniku tööst vähemalt üks töö eestata kodus lugeda ja sellest õpetajale aru anda.

Kirjalikud tööd: klassis läbivõetud materjasi ümbertöötamised ja uldi-sed kirjatööd õpilasi ümbritsevast elust, kus juures vaba algatust võima-likult tuleb toetada.

IV klass /humanitaarharus 4 tundi, reaalharus 3 tundi nädalas/. Kirjenduse aialugu: Lessing, Herder rahvaluule korjajana, tormi ja tungi ajaajärk, Goethe, Schiller.

Lugemine /stataarne ja kursoorne/ Mõne varemalt nimetatud kirjaniku raskem proosatöö, Schilleri "die Glocke" lühendatud kujul, Goethe "Hermann und Dorothea", soovitav ka "Faust", I osa /väljavõttes/. Kodune lugemine negu III klassis. Referaadid koolis ehk kodus loetud materjasi üle.

Kirjalikud tööd: Negu III klassis, kuid raskema konstruktsiooniga. Vabad teemad.

V klass /4 tundi nädalas/.

Kirjenduse aialugu: Romantismi ajaajärk ja tema järelkajad. "Noor Seksa" Realismi ajaajärk. Lühike ülevaade kõige uuema aja voolude üle.

Lugemine /kursoorne/. Tähtsamate uuema aja eepilised, luurilised, ja draamatilised tooded, näit. Mörike, Storm, Keller, Fontane, Hebbel, K.F. Meyer, LiHenkran, Dehmel, Rasbe, Hauptmann, Sudermann. Nendest peab vähe-malt kaks suuremat tööd loetud seama, kui ka lühendatud kujul.

Mõttevahetus läbivõetud materjasi põhjal. Kodune lugemine ja referaadid.

Ilukirjanduslised ehk kergemad teaduslised tõlked saksa keelsest eesti-keelde.

Kirjalikud tööd: Raskemad iseseisvad kirjatööd, karakteristikad, arutu-sed. Harjutused mõeldavas kirjavahetuses väljamaalastega.

M ä r k u s : Humanitaarharus tuleb sama kava, mis reaalharus, süven-datud kujul. Kommertsgümnaasiumis tuleb V klassis üks nädalatund kauben-duslisele kirjavahetusele pühendada.

Saksa keel koolides, kus keel teise võõra keelena esineb.

I klass /3 tundi nädalas/.

Kõnelemise, lugemise ja kirjutamise harjutuste järg. Lihtsate lugude ~~jutustamine suusõnaliselt ja kirjalikult. Iseseisvate väikeste jutukeste~~

kokkuseadmine õpilas ümbritsevast elust võetud aine kohta. Kergemate luuletuste lugemine ja päleõppimine, näit. Schiller "Der Schütz" Goethe

"Heidenröslein", Unland "der gute Kamerad", "Rückert" - Barbarossa".

Praktiline tutvumismeine aia-, nimi, ase-, omadus, sugu ja ees ning taga-
sõnadega. Kerged keelelised harjutused. Kihvalikud vestatused küsimuste
peale, lugude ümberjutustamine mitmesuguste grammatiliste muudatustega.
Õigekirjutuse algupetus.

II klass /3 tundi nädalas/.

Proosastükkide lugemine saksa keelsest lugemikust ja ~~näha~~ nende ümber-
jutustamine.

Lugemiku kõrval ehk asemel võib ühe uuea kirjaniku kergemat tõe lugeda näit. Vildendorp "das Orakel", Bulov, "die Glücksuhr von Wolfis". Lüheliste võib soovitada: Goethe "der Fischer", "Mignon", Heine "Loreley", "die Gendarmen". Schiller "der Handschuh"; Geibel "Wanderlust", Heibel "das junge Schiffer".

Grammatika: lühike lauseõpetus. Kirjalikud tööd: Loetud tuldide ümber-
jutustamised ja ümberõpetamised, kontrolletteutlused ja teised kergemad
herjutused.

III klass /humanitaasharus 4 tundi, resalharus 3 tundi n./

Mõne uuema kirjniku töö, mis õpilaste külblise ja esteetilise välja-
arenemise peale iseäranis mõju avaldavad, stataarne lugemine; peale üle-
valnimetatud kirjanduskude, näit. Baumbach, Storm, Ebner, Eschenbach, Gang-
hofer j.t. Kõrgemad ballaadid ja teised luuletused. Kõnelemise harjutused
loetud materjalil põhjal.

Grammatika: lause- ja sõnabetutuse kordamine tarvilikkude täienduste-
ga ja praktiliste harjutustega.

Kirjalikud 4363: Speta ja poolt ettelooetavate kergemate tükkide ümber
tutustumine ja ümberöötamine, kirjad sõpradele oma elust.

IV klass /humanitaarharus 5 tundi, reaalharus 3 tundi nädal-

Lühikene aga ülevaetlik venema kirjanduse ajalugu kunni klassika
ajajärguni, kus juures rahvaluule peale /des Nibelungenlied, Gudrun / ise-
äranis rõhku tuleb panna.

Lugemine stataarne ja kursoorne/ : peale III klassi kavas nimetatud kirjanikkude v8ib soovitada Roseggeri ja Kellleri uudisjuttuid. Raskemad luuletused.

Kirjalikud tööd: klassis loetud materjale ümertöötamised ja üldised

kergemad kirjatööd õpilasi ümbritsevast elust.

V klass /humanitaarharus 5 tundi, reaalharus 3 tundi nädalas/.

Kirjenduse ajalugu: klassika aeg ja lühike ülevaade uuema aja voolude üle.

Lugemine: /stataarne ja kursoorne/ Schilleri "Vilhelm Tell" ehk "die Jungfrau v. Orleans" ja Goethe "Hermann und Dorothea"; kus juures vähema tähtsusega osad sinult konspektiivselt tulevad läbi võtta, Mõttevahetus loetud materiaali põhjal.

Kergemad lüükirjanduslised tõlked saksakeelsest emakeelde.

Kirjalikud tööd: Nagu IV klassis, kuid raskema konstruktsiooniga, kirjad.

M ä r k u s: Humanitaarharus tuleb sama keva enam süvendatult kui reaalharus teosta-da.

I N G L I S K E E L .

I klass /5 tundi nädalas neile, kes algkoolis ei ole õppinud/.

Tutvunemine ingliskeele häälikutega tegelik - näitliku foneetiliste harjutuste abil. Lugemise harjutused. Lühikeste lausete kokkuseadmine omandatud sõnade varel. Esimesed katsed kõnelemises igapäevases elus tarvitata-vate sõnade abil. Küsimustele vestamine läbivõetud keelematerjaali tagavara pii-ris.

Praktiline tutvunemine sõnaõpetusliste algmõistetega /nimisõna, aegsõna, omadussõna ja asesõna/.

Kergemate lausete ja lugemispelade ära kirjutamine.

Kirjalikud harjutused õigekirjutuse seaduste kohta.

Etteüt-lus klassis läbivõetud aine pii-rides.

II klass / 5 tundi nädalas - neile, kes ingliskeelt ei ole õppinud/.

Foneetiliste harjutuste järg. Praktilised harjutused lugemises ja kõnelemises ning sõnade tagavara suurendamine. Loetud tüki sisu jutustamine küsimuste varal ja ilma. Kergemate luuletuste päheõppimine ja ümberjutustamine.

Sõnaõpetuse kordamine ja täiendamine ning tutvustamine läbivõetava lugemismaterjaalisse puutuvate tähtsamate lauseõpetuse reeglite ja vormidega. Kerged grammatilised harjutused. Kergemad tõlkehajjutused. Loetud pelade kirjalik ümberjutustamine. Etteüt-lus klassis läbivõetud palade sisu.

üle, ettetulevate vormide muutmistega.

Tutvusta-mine Inglise parema lastekirjandusega.
Soovitavad on järgmised raamatud kooli väljandes: O.Wilde: The Happy Prince jne. Kingsley: Water Babies. Fairy and other Tales./B.Klett. Alcott: Little Women. Little Men. Arnold-Forster: Stories from English History.

I klass /3 tundi nädalas - algkooli õpekava järg/.

Tegelik - näitlikud foneetilised harjutused. Lugemis- ja kõnelemis-harjutused. Loetud tüki sisu jutustamine küsimuste varel. Luuletuste pähe-õppimine. Sõnaõpetuse kordamine.

Kerged grammatilised harjutused. Kirjalikud harjutused õigekirjutuse seaduste kohta. Kergemad tõlke harjutused. Etteütus läbivõetud sine piiri-des.

II klass / 3 tundi nädalas/.

Foneetilised harjutused. Lugemis- ja kõnelemisharjutuste järg ning sõnade tagavara suurendamine. Luuletuste päheõppimine. Loetud palade sisu jutustamine suusõnaliselt ja kirjalikult.

Lühike täielik sõnaõpetus ning tutvustamine läbivõetava lugemis-materjaalisse puutuvate tähtsamate lauseõpetuse reeglite ja vormidega.

Kirjalikud grammatilised harjutused. Tõlke harjutused. Etteütus läbivõetatud materjaali piirides ühes vormide muutmistega.

Inglise-parema lastekirjanduse tutvustamiseks on soovitatav lugeda koo-liväljandes järgmist: A. Wilde: The Happy Prince jne. Alcott: Little Wo-men. Kingsley: Water Babies. Alcott: Little Men. Fairy and other Tales /B.Klett/. Arnold -Forster: Stories from English History.

Humanitaarharidus.

III klass /4 tundi nädalas/.

Kirjanduse lugemine proosas ja luules ühes nende sisu suusõnalise jutustamisega. Sõnade ja kõnekäändude tagavara rikastamine.

Süsteemiline tutvustamine lauseõpetuse kursusega /aegsõna muuted, õpetus aegsõnast, aegnimisõnast, kesksõnast ja abiaegsõnadest. Aegvormide ja ütlusviiside tarvitamine. Otsekohene ja kaudne kõneviis/. Sõnade järjes-tus lauses.

Foneetilised harjutused /ühes nägemis- ja kuulde diktsadiga/. Tõlke-harjutused ingliskeelse. Loetud palade kirjalik ümberjutustamine. Kergemate kirjade kokkuseadmine. Kirjandusest on soovitatav lugeda järgmiseid raamatuid

koobi väljandes:

Shakespeare Stories /Lamb/. Burnett: Little Lord Fauntleroy. The Secret Garden. Habberton: Helen's Children. Montgomery. Misunderstood. Swift: A Voyage to Lilliput. Gulliver's Travels/. Twine: The Adventures of Tom Sawyer. Stevenson: Treasure Island. Marshall: Our Island Story. Old Time Tales /By various authors/. Scott: Tales of a Grandfather. Decca: Life and Adventures of Robinson Crusoe. Luule õppimiseks on soovitatav: Selections from English Poetry /prof. Aronstein/.

IV klass /5 tundi nädalas/.

Tähtsamate ja paremate kirjandustööde lugemise järg proosas ja luules ühes nende sisu jutustamisega. Tähtsamad stililised märkused. Tutvumine tähtsamate sünonüümidega.

Eelmises klassis omandatud grammatika kursuse järg, iseäranis süvenemine eegvormide ja ütlusviiside tarvitamises. Tähtsamad reeglid artiklite, nimisõna, omadussõna, asesõna, eessõna ja määr sõna kohta. Tarvitatavamad sidesõnad.

Süsteemiline tutvumine kirjandusloo peajootega.

Ülevaade Inglise kirjanikusloost Anglo Sakside ajajärgust kuni Byron'ini.

Kirjalikud harjutused samad, mis eelmises klassis.

Allpool tähendatud kirjanikkude teostest kooliväljandes /katkendetes/ on soovitatav lugeda mõnda neist:

Dickens: A. Christmas Carol; The Cricket on the Hearth. A Tale of two Cities. Eliot: The Mill on the Floss.

Goldsmith: The Vicar of Wakefield. Jerome: Novel Notes. Three Men in a Boat. Addison: Sir Roger de Coverley. Carlyle: On Heroes etc. Kipling:

Mowgli-Stories. Kirjanduse lugemiseks on soovitatav lugeda /samuti ka lõpu

klassis/: English Anthology /W. Morris ja Hamann/ ja British Classical Authors /Herrig-Forster/.

V klass /5 tundi nädalas/.

Sama kava laiendatud ja süvendatud ulatuses.

Kõneharjutused käsitatakse ühes kirjanduslugemisega, kus juures tutvustatakse eriti inglise rahva- maaelu ja kultuuriga. Ülevaade inglise kirjandusloost. W. Scott'ist kuni XX a. s. alguseni ühes tähtsamate Ameerika kirjanikkudega.

Järgmistest teostest on soovitatav mõnda lugeda:

Shakespeare: Julius Caesar. Macbeth. King Lear.

Milton: Paradise Lost. Tennyson: Enoch Arden.

Thackeray: Vanity Fair. Dickens: David Copperfield.

Kingsley: Westward Ho! Byron: Child Harold's Pilgrimage. B. Shaw ja teiste uemate kirjanikkude teosed.

R e a a l h a r u.

III klass / 3 tundi nädalas/.

Mitmelt alalt võetud kirjandustoodete lugemine ühes sisu jutustamisega, kus juures tuleb eriti tutvustada Inglis keele iseärsustega, ja rääku panna sõnade tagavara rikastamise peale.

Tutvumine elementaar lauseõpetuse kursusega /aegsõna. Otsekohene jakeudne kõneviis. Sõnade järjestus lauses /silmaspidades äraseletamist läbivõetava lugemismaterjaalisse puutuvate tähtsamate lauseõpetuse reeglite ja vormide kohta.

Kuuldediktaast. Foneetilised ja grammatilised harjutused kirjalikult võetud palade sisu kirjalik ümberjutustamine. Tõlkeharjutused.

Kirjandusest on soovitatav lugeda neid samu raamatuid, mis humaniteet-haru vastavas klassis üles tähendatud.

IV klass / 3 tundi nädalas/.

Kirjandustoodete lugemise järg, ühes eelmises klassis tähendatud harjutustega. Tähtsamad stililised märkused. Tähtsamad sünonüümid.

Eelmises klassis omendatud grammatika kursuse kordamine ja järg. /Tähtsamad reeglid artiklite, nimisõna, omadussõna, asesõna, eessõna ja määr sõna kohta. Tarvitatavamad sidesõnad./ Tutvumine eegvormide ja ütlu-viiside tarvitamisega.

Kirjalikud harjutused kannavad eriti konkreetsete tehniliste ülesan-nete laadi /kirjad, tõlked jne./.

Kirjandusest on soovitatav lugeda kooli väljaandes:

Defoe: Robinson Crusoe. Hughes: Tom Brown's School-Days. Lives of Eminent Explorers and Inventors. Lives of Great Men. Memoirs: Masterman Ready. Naval Life. The Children of the New Forest. Melton: The Island Realm. Jerome: Novel Notes. Three Men in a Boat. Goldsmith: The Vicar of Wakefield. Dickens: A Christmas Carol. A Tale of two Cities. Macaulay: England before the Restoration.

V klass / 3 tundi nädalas/.

Sama kava laiendatud ja süvendatud ulatuses. /Kirjanduslugemise juu-

ree tutvustatakse writi Inglise rahva-, maa- ja kultuuriga. Kirjallikud harjutused samad, mis eelmises klassisiki/.

Kirjanikkudest on soovitatav lugeda:

Kingsley: Byron, Elliot, Thackeray, Shaw, Kipling, Scott, Carlyle.

C. Kommerts- ja ka teiste erialalistele harude ingliskeele kava vastab reaalharu kavale, selle vahel, et tema lõpuklassi tuleb kaubandusline kirjavahetus paigutada.

L A D I N A K E E L.

A. /teise võõra keelena/

I klass /3 tundi nädalas/.

Foneetika. Sõnaõpetus /etümoloogia/: nimisõna, 5 käänatust. Omadussõnad, nende käänamine ja võrdlannud. Aegsõnad, reeglipäraseid pööramised /indicativus activi ja passivi/. Tähtsamad aegsõnad. Lihtsamad lauseõpetuse reeglid. Harjutused ajaloolise sisuga lugemiku najal.

II klass /3 tundi nädalas/.

Järeljäänud etümoloogia osast. Arvusõnad. Määrõnad. Käänamiste erandid. Aegsõnad teised kõneviisid /infinitivus, conjunctivus jne./ Erandiliselt aegsõnad. Sidesõnad.

Lauseõpetus. Conjunctivus pealauses. Tähtsamad abilaused. Consecutio temporum. Accus. ja nomin. c. infinitiv. Abl. absolutus. Harjutused lugemiku ehk II poolaastal Caesar'i /De bello Gallico I, l.1.-29/ najal.

III klass /4 tundi nädalas/.

Täielik lauseõpetus. Oratio obliqua. Caesar, De bello Gallico, valitud kohad /näit. I cap. 30-54, IV cap. 1-15, 16-19, V cap. 1-23, VI cap.11-28/ Ovidius, Metamorphosae väljavalikus, n. ajajärku, Luukia talupoegade lugu. De Kalion ja Pyrrha, Niobe ehk teised palad.

Rooma sõjevähgi.

IV klass /5 tundi nädalas/.

Grammatika kordamine autorite lugemise najal.

Cicero kõned: "in Catilinam I ja III või "in Varrum" või "de imperio Gn. Pompei".

Ovidius, Viimne 88 Roomas.

Vergilius, Aeneis I või II, v. 1-267 ja V 104-285 või teised palad k. 600 rida.

Rooma riigi korraldus. Rooma maailmariik.

V klass /5 tundi nädalas/.

Horatius, väljavalitud oodid, 19 oodi. Tõlke ühele ja teisele

õpetus.

Cicero, de officiis I, cap. 5,6,7,19,20,25,26. T.Livius XXI, c.1-57 või I, c.47, 9-13,57-60; II c. 12-13,23-33; III c. 44-55, VIII, c.62-7 või teised väljaavalitud palad.

Selle asemele võiks lugeda Tacitus, Annales väljaavalitud peatükid. Rooma kirjanduslugu.

B. /kolmanda võõra keelena/.

III klass / 4 tundi nädalas/.

Foneetika. Etümoloogia /peafoontes/ ühes lugemiku tervitamisega. Lauseõpetuse tähtsamad isehäälised /conjunctivus, infinitivus ja participium/ ühes Caesar'i lugemisega /De bello Gallico I, c. 1-29/.

IV klass / 4 tundi nädalas/.

Täiendavad osad etümoloogias /erandid käänatustes ja pööretustes, kõikesesõnad, arvusõnad ja sidesõnad/.

Süsteemne tiline lauseõpetus.

Caesar, de b. g.30 peatükki. Rooma sõjavägi.

Cicero I kõne, Rooma riigi korraldus. Ovidius. Metamorphosae: 4 sta järku ja Luukia talupoegade lugu.

V klass /4 tundi nädalas/.

Grammatika kordamine.

Ovidium, Metam.: De^ukalion ja Pyrrha, Philemin ja Baucis, Niobe.

Horatius, 8 oodi.

Livius, väljaavalitud peatükid /50/.

Rooma kirjanduslugu.

K R E E K A K E E L.

Kreeka keele õppimise ülesanne on tutvunemine Kreeka vaimuga ja kultuuriga. Sellepärast ei tohi selle õpetamisel pearduda grammatikal olla, vaid seda tuleb algusest saadik autori lugemisega ühendada. Juhtnõuiks selleks võiks järgmine kava olla:

III klass /4 tundi nädalas/.

Tähed. Kirjamärgid. Lugemine.

Verba pura. Praes. act. pass. Medii. I käänatus.

" " Futurum act. ja medii. II "

" " Imperf. ja Act.act., med.II k./contracta/

xxkxkxkxkxkxkxkx.

Verba pura. Perf. ja plusquamperf. III käänatus.

" " Aor. ja Fut. passivi. Participia.

" " Coniunct. ja optativus praes.

Omadussõnad ja määrõnad.

Xenophon, Anabasis I.p.I.

Asesõnad. Verba contracta. Augment liitesõnad.

Xenoph. Anab. I, peat. 2,1.1-20.

Võrreilmuted. Genetivus absolutus.

Xen. Anab. I peat. 2, 1.21-3,1.12.

Arvusõnad. Verba mute. Accus. cum infinitivo. Xen., Anab. I.peat.

31.13-21.

Erandiline käänatus. Verba liquida.

Xenoph. Anab., I.p.5. 1.1-10.

Kõneviisid pealauses. Xenoph. Anab. I.p.5.

IV klass / 4 tundi nädalas/.

Aegsõnad mi - lõpuga. Act. Tähtsamad kõrvallaused /sihitus, põhjus- ja küsimuslaused/. Xenop. Anab. I.p.6. 1.1-11.

Aegsõnad - mi lõpuga. Pass. ja Med.

Ostarbe ja järellaused.

Xenoph., Anab. I p.7. 1-1-13.

Käänete tarvitamine. Genetivus ja Dativus.

Tingimuslaused. Xen., Anab. I, p.7. 1.14-31.

Erandilised aegsõnad. Ajalaused.

Xenophoni lugemine k. $\frac{1}{2}$ aasta lõpuni.

II poolaasta. Tutvumine Homerosaga ja tema keeleliste

iseäraldustega.

Skandeerimine. Odusseas, IX lugu /kõigi tarvilitate seletustega/.

Kreeklaste usk ja muinaslood.

V klass /4 tundi nädalas/.

Homeroose Ilias /1200 rida välja valitud kohti/.

Uks Plato dialoog.

Kreeka kirjandus, kunst ja mõteteadus /süsteemiline ülevaade/.

K Ä S I T Ö Ö

I ja II klass / 2 tundi nädalas/.

T õ õ h a r u d :

- 1/ Puu- ja metalltöö /poeglastele/.
- 2/ Riide- ja lõngatöö /tütarlastele/.
- 3/ Papptöö /mõlemast soost õpilastele/.

Õpetajast tuleks kumbegi aastal võtta enam kui pool 7/ 12/ tundide arvust poeglaste klassis puu- ja metalltöö tarvis ja tütarlaste klassis riide- ja lõngatöö tarvis, kuna ülejääv osa tundeid jääks papptööde tarvis. Selle juures võib õpetaja äranägemise järgi mitme haru tööd seotult üksteisega õpetada.

M ä r k u s: Nimetatud tööharude valikus kui ka õpitava-te harude

õpetundide vahekorras on koolil esialgul lubatud mõnede sugune vabadus, nimelt puu- metall- ja papptöö juures, kui puuduvad sellekohased sisseseaded ja ruumid.

Puutööd.

Tööde järjekord I ja II klassis.

1. Raskemad üheosalised tööd: kirve vars, saepa sulane, kühvel.
2. Mitmeosalised tööd sidumisviiside seletamiseks:

a/ Soolevakk /näalatud/, b/ kirjutusasjade karp /kruuvitud/, joonetuslaud /serviti kokku liidetud/, d/ pildi raam /murdtapiline/, e/ nookahvkeest /varjatud tapid/, g/ riidenagi /täistapiline ühendus/, h/ kokkupäädav tool, töskorv /liikuv ühendus/, i/ taburet, postement /posttapiline ühendus/, j/ seinakapp /poolvarjatud tappühendus/, k/ malelaud /lintne inkrustatsioon/, l/ kastike väärtasjade jaoks /täiesti varjatud tapp/.

M ä r k u s: Kõrvuti äratähendud asjadega võib valmistada mitmesuguseid õpetusvahendeid, nagu a/ liblikate korraldaja, b/

katsesklassi alus, d/ meamõtlemise abinõu; ehker, mensuülastrool, e/ rüüsike riistad: kehade raskuse keskpunktselgitajad, statiivid ja muud.

Metalltööd

Töökaineks on: a/ traat mitmesuguses jämeduses, / b/ valge plekk li

raust ja vasest, d/ viisraud mitmesuguses lauses ja pakuses.

Tööde järjekord I ja II klassis.

- 1/ Tööde painutamine ja tärvitamine; paberi konks, kirje hoidja,

sulepea alus, kolmialg meemilliste katsete tarvis, konkskruvi, riidevarna

konks ine.

2. Plekist mitmesuguste asiade väljalõikamine, ääre voltimine ja pleki asjadeks peinutamine ja tinutamine, võime ripats, küpsiste vormid, silindrikujuline lahtine karbike, peeker, liiter, trehter, piimakurn, veetrummal ja veekonn.

3. Vitsreua raiumine, viilimine, puurimine, painutamine, needimine, ihumine /linvimine/ roop, süetangid, tinutamise pihid, nurkra ud, triikmasina alus, ämbri vits, loomlaud jne.

4. Vaskpleki lõikamine, viilimine, puurimine, painutamine, tagumine, pressimine, tinutamine ja sulatamine solvrätiku rõngas, paberi press, tuhatoos, pliitsai panim, kühvel, veekeedu kann jne.

M ä r k u s I: Töö õpetajale jääb vabadus asjade väljavalikus, kus neist ülesloetutest või ise väljõeldutest õpilastele vastavast tööd anda.

M ä r k u s 2: Kui töösaalis ääs, võib ka kangraust ehk terasest lasta mõnda asja valmistada, nagu: pussnuga, vasar, peitel jne.

Riide- ja lõngatöö.

I klass. Tööde järjekord.

a/ Särk, eriväljeltikega ja kaunistusega: lihtne pilu, võrk, valge tikandus,

b/ puksid,

d/ elus üldkleit, /samuti nagu särk kaunistatud/.

M ä r k u s: Kõik neid kaunistuse viisid ei ole mitte ühele pesutükile mõeldud, vaid mitse järele on vabadus valida.

VIII õpeaastal.:

II klass. 1/ a/ Pluus linasest riides, Soome-Eesti-Vene pilu,

b/ Eesti kääksed vana Eesti mustril järele värviliste lõngadega tikitud,

d/ märkisev, vool, ehk batist pluus - pilu, hedebo, perala tikanduse ja värguga kaunistatud,

e/ harilik ühevärvilisest puuvilla lõngast pluus, kaunistatud ühevärvilise lõngaga.

M ä r k u s: Ülelinnastel neljast tööst võib mitse järele ühe valida.

2/. a/ Akna eesriided, b/ linik, d/ lina, e/ padi, kõik kaunistatud värviliste lõngadega.

3/ Sõlmimine: a/ narmasteks akna eesriidele, linikule, laudlinale, b/ kübara peal, d/ vöö, e/ käekott, g/ harja tasku, h/ kardiku pidem lina-se, puuvillasest ehk häidi lõugast.

Märkus: Tööde ilustused /mustrid/ peavad võimalust mööda elgupäraseks olema, mida õpilesed õpetaja juhatusel töö kohaselt kokku seavad ja määratud otstarbeks tarvitavad.

P a p p t ö s .

Tööde järjekord.

I klass. I a/ Kandiline loodikuõgedega alus või kuuekandiline nimekeerti alus murtud äärtega, b/ kirjehoidja või seinatasku /harja, kammi, tolmulapi ehk paberi hoidmiseks/, d/ tuppkeanega soonitud karp, /kandiline, ümmargune, ovaal/, e/ kaelaga karp paksust papist /kaeluste ja mansettide jaoks/.

2/ Ehitused, majad, maakohad, linnajaod, talud, käsitud iseloomelised valgustused, aastaajad, rahvused, meejaod.

3/ a/ Meelespea riidest või paberist, b/ kaustik, päevarasamat, luuletuste album, /kaunistatud/, d/ mapp klappidega dokumentide, ajalehtede, joonistuste hoidmiseks, e/ raamatukõide oma värvitud ehk marmoreeritud paberist.

II klass. a/ Kaelaga karp kodu apteegi, kollekttsiooni ehk käsitöö tarvis, b/ kompositsioon karp - vabavormiline /nurgeline, murtud, painutatud/, kaunistatult trükitud, klishee või tikandusega, d/ pildi album, e/ taskuraamat taskuga /riidest või kalinkorist, g/ paberraamat /mitte peks/, kaan oma joonistuse järel, klishee-, shabloon- või linoleumlõige, g/ raamat - 1/2 kalinkori, 1/2 riie, i/ raamat kalinkor või riie.

KOMMERTSITMNAASIIUMI KAUBANDUSREHKENDUSE KAVA

III klass / 3 tundi nädalas/.

Lühendatud ja ligikaudsed arvamised.

Protsentide arvamine. Protsendi mõiste, protsendi määr /taks/; protsendi määr /taksi/ lahutamise korvseteks osadeks; intresside arvamise valem; protsendi number /% nr./ ja antud protsendi määr alaline jagaja; intresside leidmine protsendi määr, päevade arvu ja kapitaali lahitemise abil; protsendi määr, aia ja kapitaali arvamine valemite abil; protsendid sajast, alla saja ja peale saja.

Proportsionaalne summade isotus.

Keskmete suuruste määramine: keskmine tähtaeg, keskmine protsendi

määr ja keskmine kapital.

Vekslite arvamine. Vekslite mõiste; liht- ja käskveksel; vekslite tähtajad ja nende määramine; vekslite edasikandmine ja vekslite protest; ühe ja mitme vekslite ootustamine //diskonteerimine/.

Protsentpaberite väärtuse arvamine. Protsentpaberite mõiste; aktsiad ja obligatsioonid ja nende kurs, alpari, ashio /agio/ ja disashio/ disagio/, nõmineal ja kursi väärtus ; kupong ja dividend; riigi maks; protsentpaberite väärtuse arvamine jooksva kupongiga ja ilma jooksva kupongita; kurtash /kurtage/ ja komisjon protsentpaberite ostu ja müügi juures.

Kaupade väärtuse arvamine. Kauba kaal: brutto, taara ja netto; nende arvamine; mitmesugused taara liigid; taara arvamise viisid; kauba väärtuse arvamine; kauba kaalu slendus ja kauba hinna alandus ning nende liigid; intresside juurelisamine krediiti müüdud kaupade väärtusele; kauba ostu- ja müügi arve /faktuuri/ kokkuseadmine; kauba ostu ja müügi juures ette- tulevad kulud; kauba sea tekirjad: dublikaat, konossement ja chartepartii; poolis; üldteated kaupade veo üle raudteedel ja laevadel.

Metroloogia. Eesti /endine Veno/, meetri ja Inglise süsteem; mõõtu-
de üleviimise viis ühest süsteemist teise.

Kaupade kalkulatsioon. Ostu ja müügi kalkulatsioon; liht- ja liit-kalkulatsioon.

Kontokorrendid: Kontokorrentide pidamine progressiiv-, regressiiv-, ja hamburgi /steffeli / meetodi järele, mitmesugune protsendi määr /taks/ deebetis ja krediitis; ennetähtaaline kontokorrendi lõpetamine; protsen- di määra muutumine kontokorrendi perioodi kestvusel; kontokorrent üleulata vate tähtaegadega /punased protsendi numbrid/; komisjon, posti, telegraaf ja muud väiksed kulud.

Laenuid ja hoiusummad. Jooksvad arved: lihttingitud ja spetsiaal /on
call/ jooksev arve.

Ka-llihinnaliste metallide proovid. Mitmesugused proovide süsteemid:
Besti /endine Vene/, meetri ja inglise süsteem; proovi üleviimine ühest
süsteemist teise; proovi ja sulatise arvamine.

Mündi/metallraha/ väärtuse arvamine. Mündi alus /Fuss, stopa/ mündi proovi ja kaalu remeedium; mitmesugused mündi /raha/ süsteemid; müntide pariteedi arvamine; kuldpunktide arvamise mõiste ja nende tähtsus vekslite /deviside/ kursi määramises.

Devüisid /väliamae vekslid/. Vekslid kurs; börse bulletin; oodustari

se protsent /diskontoprotsent/; kurside muutmine pikaajalistest lühike-
ajalisteks ja ümberpöörduvalt devisa määruste määramine, kuistoma tähtaeg
ühhtub kursi tähtaegs ja kui ta mitte ei ühtu.

Väljema kaupade kalkulasioon. Tollid ja muud maksud; tutvumine
väliskaubanduse üldtarvikuks olevate arvepidamisviisidega.

Arbitrasi /arbitrage/. Arbitrasi mõiste: kaupade-, vekslite- ja
protsentpaberite arbitras.

Teravilja väärtuse arvamine. Mitmesuguste naturide väljendusviis-
id; üleminek ühest naturias teise; alaline arv /voti/; prahi väljaarva-
mine.

Avariid. Tema mitmesugused liigid; avariid dispashi väljaarvamine.

Kui sega jätkub, siis veel poliitilisest aritmeetikast:

Liitprotsendid; pikaajalised laenud; laenu-
de kustutuspleenide kokkuseadmine.

K A U B A T E A D U S E K A V A

gümnaasiumi komertsharu tarvis.

"

A. U L D K U R S U S /IV kl. 2 tundi, V kl. esimesel
poolel 2 tundi nädalas/.

I.

Kauba mõiste. Tooresaine. Mehaaniline ja keemiline ümber töötamine.

Ürgtooted ja vabrikasidid. Põlvabrikasidid ja lõputooted. Normaalkaup.

Kauba väärendamine. Asseained /suurkaasidid/. Kaubaproovid. Standardid. Sor-
did. Kaubamärgid. Kauba välimus. Reklam. Kauba hoidmine, pakkimine ja

transporteerimine. Kauba vääritus ja hind. Ostja ja müüa. Kauba tüübid.

Inimese tarvete rahuldamine ja tööstusala suhted.

II.

Toiduvahendid ja toiduained. Toitmine.

Taimeeriigi saadused. Teravilja puhasta-
mine, hoidmine, sortimine, omaduste määramine. Elevastorid. Vilja hoidmine.
Jahud ja tangud. Müügi sortid ja omadused, hoidmine, omaduste
määramine.

Leib ja sai.

Tärgkläsi: seamine ja omadused. Dekstriin jt. sarnased ained.

Kertulid: Aia ja puuvilja. Suhkur. Mesi. Siirup. Maiu-

tused.

Loomariigi saadused. Loomaliha omadused. Haigused. Katsumine. Tapamajad. Müügi sordid. Konserveerimine. V or a t i d. K a - l a d. L i n n u d. M u n a d: hoidmine, sortimine.

T a i m e - j a l o o m a r a s v. Saamine. Omadused. Sordid.

P i i m. Katsumine. Juust. Väi, Margariin.

M a i t s e v a h e n d i d. Piiritus. Viinamarja viin. Ölu. Liköörid. Karastavad joogid. T h o e. Väärendamine. K o h v i. Asaained. Kakao. Tubak. Vürtsid. Keedusool.

III.

K i u a i n e d. P u u v i l l. Lina. Kanep. Jute. Vill. Loomakarv. Siid. Kunstiline vill ja siid. Teised kiused.

L ö n g j a n i i t. Eie. Katras. Lõnga katsumine. Lõnga nr.

K o e d. Kudumine. Alkujundid. Riide ilustamine: valgendamine, värvimine, trükkimine. Appreteerimine. Tähtsamad riide sordid. Riide väärendamine. Katsumine. Müümise tingimused. Vilt.

IV.

K ü t e. Puud. Puusüsi. Turvas. Põlevkivi. Mineraalsööd. Briketid. Koks. Nafta ja tema saadused. Ahjud. Küte ja tööstus.

M ä ä r e s l i d. Saamine. Omadused.

G a s s. Saamine ja omadused.

V a l g u s t u s k a u s l i d. Kuumlad. Petrooleum. Gaas. Elekter. Tükud.

V.

E h i t u s m a t e r j a a l i d. P u u. Sordid. Ümbertöötamine. Ehituskivid. Teliskivi. Sidesined: savi, lubi, tsement. Batoon. Katusekivid. Tõrv.

K l a a s. Saamine. Valmistamise viisid. Tarvitamine.

S e v i, f a s f a n s, p o r t s e l a n. Asjade valmistamine. Sordid. Tarbe- ja ilussjad. Kalliskivid.

VI.

M e t a l l k a u b a d. Malm, reud, teras. Vask. Aluminium. Tsink inglistina, tina, hõbe, kuld jt. Sulandid. Saamine, ümbertöötamine, pooltoodete ja tarbeasjade valmistamine.

VII.

K e e m i l l i s e d k a u b a d. Happed, alused, soolad. Värvid, Väigud. Ölid. Seep. Lõhkesined. Apteegi kaubad. Väetissened. Tint. Pliiat.

sid.

VIII.

P a b e r. Kaltsudest paber. Tselluloos. Puumass. Sordid. Katsumine.
N a h a d. Toores nahk. Parkimise viisid. Ilustamine. Korvnahk. Sor-
did. Väarendamine. Vahariie. Linoleum. Kark. Kondid ja saadused.

IX.

Eesti tööstusala ja tooreained.

Eestis valmistatavad kaubad. Välja- ja sisseveetavad kaubad. Eesti kaupade valmistamise iseäraldused. Omadused. Kaubaproovid. Standardid. Metsematerjalid. Põlevkivi ja tema saadused. Tõrvas. Piim ja piima saadused. Munad. Kartulid. Piiritus. Lina. Metalltööstus. Kivid, mullid ja sideained. Nahatööstus. Paber. Puupapp. Tekstiiltööstus. Keemilised ained. Tubakatööstus. Puutööstus. Muud kaubad.

X.

Üldkursuse praktilised tööd.

Luubi tarvitamine riiete kujundi määramine.

Mikroskoobi tarvitamine: kiuained, riideloomu määramine, paber, jahud, tärklis, piim või ja margariin. Eriksaalu määramine areomeeter. Morr Westfahli kaalud, püknomeeter, hydrostaatilised kaalud. Neade tarvitamine. Tärklise % määramine kartulites. Viljakaalude tarvitamine. Niiskuse määramine teraviljas. 1000 tera kaal. Piima katsumine areomeetri ja acidbutürometriaga. Jahude häduse määramine. Niiskuse, tuhha, kooki ja lendavate ainete määramine küttes. Kõvade rasvade sulanemise t° määramine. Ölide leekpunkti määramine lahtises tiiglis. Kaubaproovide kogumine ja korjanduste korraldamine üksikute kaubarühmade järele.

B. PRAKTILISED TÖÖD.

Kaubateaduse alal /IV kl. teisel poolel 2 tundi, V kl. 3 tundi nädalas/.

/Valitavate ainete rühmas/.

Peale üldkursuse praktiliste tööde oleks nimetada järgmised täiendavad tööd. Mikroskoobiliste preparaatide valmistamine kaubateaduse alalt: kiuained, jahud, piim, rasv, või, margariin jne. Jahude katsumine Rakovici meetodi järele. Petrooleumi leekpunkti määramine Abel-Pensky naftomeetriga. Lõnga ja riide katsumine dünamomeetriga. Lõnga Nr. määramine. Ölide määramine seemetes. Vee, rasvahapete, vaba-

lehelise ja muu lisanduste määramine seebis. Valguse allikate intensiivsuse määramine. Õlide seebistumise proov. Piima katsumine. Paberi katsumine. Tsემენდი katsumine. Happe % mineraalhapetes /erikaalu järel/. Põleykivi ja tema seaduste katsumine ja t.

Üldised märkused.

Kava on üldjoontes kokku seatud ja materjaal järjestatud pedagoogiliselt. Õpetaja saab kokku üksikisalise kava ja võib materjaali muul alusel korraldada.

Üksikute kaupade vaatlemisel on tähtsad järgmised küsimused: tooresaine ja selle leiukohad, kauba valmistamine, koosseis, mikroskoobiline ehitus, normaal omadused ja nende katsumine; väarendamine ja selle leidmine; asendid; kaubasordid, märgid, hoidmine, transporteerimine, müügitingimused. Ajaloolised märkused. Statistilised andmed.

Ene või teise kauba vaatlemisel tuleb mõnda nimetatud külge iseäranis rõhutada. Tuleb hoiduda mälu koormavate peensuste ja arvude eest. Rõhutada tuleb iseäranis neid kaupasid, mis E e s t i s valmistatakse. Tehnoloogiat puudutada ainult nii palju kui palju ta selgitab kauba omadusi.

Kursuste läbivõtmisel tuleb korraldada ekskursioone vabrikutesse, töökodadesse, turbarabadesse, kaevandustesse, linnadesse jne.

Kooli juures peab olema kaubaproovide muuseum, milles esitatud oma ja välismae kaup. Muuseum täiendub esemetega, mis ekskursioonidel saadud.

Õpetamisel tuleb iseäranis rõhku panna näitlikkuse peale ja kasutada selleks kõik võimalusi.

KAUBANDUSLISE SEADUSTEADUSE ÕPPEKAVA

"GUMNAASIUMI KOMMERTSHARU TARVIS.

V klass /teisel poolaastal 1 tund nädalas/.

Kaubandusõiguse mõiste; kaubandusõiguse allikad; kaubanduskomme /torgovõi obšitšai/.

Kaubandusõiguse subjektid: kaubandus-ettevõtte ja selle varandusline ja isikline koosseis; isikline ettevõtte; kaupmees; äriteenijad; agendid ja komisjonäärid. Teenijate ametisse palkamine ja sellest vabestamine. Äri-firma ja äriraamatud.

Kaubanduslised kollektiiv-ettevõtted: täisühingud, piiratud ehk usaldusühingud /kommenditühingud/, aktsia ühingud, vastastikkused kreitühisused, laenu- ja hoiu ühisused, tarvitajate ühisused.

Kaubandus-toimandite objektid: õigus kaubamärgi, vabrikujoonistuste ja mudelite jaoks, leiuste kaitsetunnistused /patendid/ tööstuses.

Ärilliste ettevõtete registreerimine.

Äritehted /Äritehingid/: ostu- ja müügi leping; komisjoni leping; veo leping /raudteedel ja laevadel/; kinnituse leping; kauba hoiu- ladude /elevastorid ja muud/ hoiu leping/varrant/; kontokorrentleping.

Veksel ja selle mõiste ja juriidiline iseloom; vekseli ajalooline areng; isikud, kellel vekseli tegevusvõime; isikud, kellel vekseli väljaandmine keelatud. Vekseli kokkuseadmine, selle vorm ja sisu; vekseli edasikandmine /indossament, giro/; vekseli vastuvõtmine /aktsept/; maksmine vekseli järgi; mittemaksmine vekseli tähtpäeval; vekseli protest; vekseli regress; vekseli vahendus /vekselnos posrednitschestvo/; vekseli vastutajad /veks. porutschiteli/; vekseli summa sissenõudmise tähtaegad kohtu teel; vekseli ärakehtamine.

Meribigus ja selle mõiste; laev, laeva omanik ja vastutuse isehaldus; laeva meeskond; kauba vedu laevadel.

Avariid; üldmõiste, avariid liigid.

Bodmerid; üldmõiste; juhtumised, mis bodmerid lepingu tegemise põhjuseks on.

Laevadel veetavate kaupade kinnistustuleping.

Maksujäätetus /pankrott/ ja selle mõiste; maksujäätetuks tunnistamise põhjused; maksujäätetuks tunnused; maksujäätetuks liigid; maksujäätetuks tagajärjed. Konkurs ja konkursi valitsus; kreditorite üldkoosolek. Omavaheline kokkulepe /mirovaja sdelka/. Administratsioon ärilistes ettevõtetes.

MAJANDUSTEADUSE ÕPPEKAVA

gümnaasiumi kommertsharu tarvis.

IV kl. /1 tund/ ja V kl. /2 tundi nädalas/.

Algõmõisted majandusteadusest. Tarbed. Loodusvared ja väärtused. Eseme- te kasulikkuse tingimused. Varade liigitus. Majandustegevus ja majandus; era-, ühiskondline- ja rahvamajandus; maailma majandus. Majandusteadus ja tehnika. Majandusteaduse jagunemine.

Varade tootmine. Tootmise mõiste ja tootmise tegurid. Tootmisliigid. Tootmise liigid. Loodus tootmistegurina: looduse mõju majandustegevuse edule ja iseloomule; inimese mõju loodusele. Töö tootmistegurina: majandus- lise töö mõiste; viljakas /produktiivne/ ja mitteviljakas /mitte produktiiv- e/ töö; töövõime tingimused; tööhulk; töö omadus; XXXXXXXXX tööjõutu-

se haad ja halvad küljed. Kapitaal tootmistegurina: kapitaali mõiste ja liigid; alaline- ehk põhikapitaal ja tegevus ehk liikuv kapitaal /operatsioon-kapitaal/; kapitaali koosseis; kapitaali tekkimine ja selle tingimused; kapitaali tähtsus majanduslises elus, iseäranis tööstuses ja kaubanduses; kapitaali ringvool; masin ja selle tähtsus majanduslises tegevuses. Suur- ja väiketööstus. Suur- ja väikepõllupidamine ja selle korraldus Eestis. Mitmesugused ettevõtted: üksikisiklised ettevõtted; täisühingud, piiratud ühingud, aktsiaühingud. Sündikaadid, kartellid ja trustid. Ühistegelised tootmisühingud. Riiklised ühiskondlised ettevõtted.

Vahetus. Vahetuse ja turu mõiste; vahetuse esemed; vahetuse tekkimise põhjused; kauba mõiste. Nõudmine ja pakkumine; turu hinna seadus. Piirkasulikkuse mõiste. Hinna mõiste. Valmistamiskulud ja nende mõju hinna määramisel; hindade kõikumine. Normaalhind, monopolhind ja taksihind. Kaubanduse mõiste; mitmekesised kaubitsemisviisid. Sise-, välis- ja läbiveokaubandus. Kaubanduse tähtsus. Suur- ja väike kaubandus; eri- ja üldmagasiinid /spetsiaal- ja universaal magasiinid/; laadad. Börsed ja selle organisatsioon ja tähtsus. Kaubanduspoliitika. Vekslikurs ja selle kõikumise tagajärjed. Kaubandus- ja maksubilans. Protekstsionism ja vabakaubandus. Tollid. Konsolid ja nende tegevusala.

Raha. Raha mõiste; raha tekkimise lugu. Kallismetallid /jaunismetallid/ rahana; münt ja selle üksus; raha süsteemid: monometallism, bimetalism ja lonkav süsteem; tähtsamate riikiderahasüsteemid. Raha tähtsus majanduslises elus. Paberraha ja selle mõiste: paberraha tekkimine ja liikumiskuju; ümbervahetamata paberraha kahjulikkus. Konsolidatsioon ja devalvatsioon.

Krediit. Krediidi mõiste; krediittehete liigitus; krediit dokumendid: krediidi tähtsus; krediidi edenemise tingimused.

Pangad. Panga mõiste ja pankade liigid; panga operatsioonid; panga aktiivsed ja passiivsed operatsioonid; tshekk; hoiusummad; arvekojad /clearinghouses/. Pangatähed. Linna pangad. Hüpoteekpangad. Väikelaeu asutused. Vastastikkused krediitühingud. Hoiukassad. Ühistegelised väikelaeu asutused. Pankade ajalugu.

Tarvitejate ühingud. Tarvitejate ühingute siht; tarvitejate ühingud mujal ja Eestis; ühistegevus Eestis.

Läbikäimisteed ja teadete saamine. Läbikäimisteede tähtsus ja nende liigid; raudtee tariifid; post, telegraaf ja telefon.

Jaotamine. Sissetuleku mõiste; üld- ja puhas sissetulek ja selle mõiste /brutto- ja netto sissetulek/ era- ja rahvamajanduse seisukohast; sissetuleku liigitus: maarent, tööpalk ja kapitaal kasu; maarendi mõiste ja selle tekkimine. Rikkerdo maarendi teooria; turgude kauguse mõju maarendi suurusel. Tööpalga mõiste ja liigid; normaal töötasu määr; tööpalga reguleerimine ja sellekohased Eesti Vabariigi tähtsamad korraldused. Ametiühingud. Strelk ja lokaut. Tööpalga suurus mitmesugustes tööstusharudes. Tööaja pikkus. Tööpalga tõusu ja langemise põhjused.

Tarvitus. Produktiivsete ja mitteproduktiivsete tarvituste täitmine. Tasakaal tootmishulga ja äratarvitatud väärtuste vahel ja selle tasakaalu rikkumise tagajärjed. Majandusliste kriiside põhjused. Pillamine ja selle halvad tagajärjed; uhkuse aiamine ja selle tagajärjed. Lühike ülevaade majanduse alaloost.

MAJANDUSGEOGRAAFIA ÕPPEKAVA GUMNAASIUMI KOMMERTSHARU

TARVIS.

V klass / 2 tundi/.

Majandusgeograafia mõiste. Tähtsamad saadused taime-, looma- ja kivi-riigist. Metsad ja nende tähtsamad saadused; metsade liigid ja nende kasutamine; metsloomad ja nende nahad. Põllumajandussaadused: kõrsviljad ja nende geograafilised piirid; rahvaste varustamine kõrsviljaga; muud parajad, subtroopilise ja troopilise kliima põllumajandussaadused. Karjakasvatuse ja kalapüügi saadused.

Maa püles asetsevad varandused /loodusvarad/; mäekaevandused; tähtsamad tööstuse keskkohtad; tööstuse geograafilised alused; tööstusmaade geograafiline piirkond.

Läbikäimise teed; loomulikud ja kunstlikud teed; läbikäimise teed, läbikäimise vahendid ja kaupade vedu maisamaal; maanteed ja raudteed; raudteede arenemine ja nende tähtsus; raudtee võrgud üksikutes maailma osades. Veeteed; maisamaa - veeteed; mereteed. Maailma kaubalaevastik. Tähtsamad laevateed üksikute maailma osade vahel.

Teadete edasitoimetamine: post, telegraaf /telegraafi- kaabelid, raadiotelegraaf/ ja telefon.

Kaubandusstatistika põhimõisted. Tähtsamate riikide sisseveetud ja väljaveetud /sisse- ja väljaveetud/ kaupade väärtus viimaste statistilis-

te andmete järele.

Põllu-, fabriku- ja käsitööstus ning väliskaubandus Eestis.

Tähtsamad tööstus- ja kaubandusriigid; nende põllu-, fabriku ja käsitööstus, ja nende sisse- ja väljaveetavad kaubad ning nende riikide tööstuse ja kaubitsemise tähtsamad keskkohad.

RAAMATUPIDAMISE ÕPPEKAVA GUMNAASIUMI

KOMMERTSHARU TARVIS.

IV klass /2 tundi nädalas/.

Raamatu-
~~Maamatupidamise~~ mõiste ja otstarve. Vahetus, kui ~~tehtagu~~ algvorm.

Tehingute rühmitamine. Inventaar ja bilans. Arved ja nende liigitus. Deebet ja krediid. Üldised põhijooned mitmesuguste tehingute ülestähendamises. Täendavad dokumendid. Üldpõhijooned lihtraamatupidamise üle. Lihtraamatupidamise põhi- ja abiraamatud ja nende pidamine. Kahekordne raamatupidamine ja selle põhiseadus. Kahekordse raamatupidamise raamatute liigitus: põhi- ja abiraamatud. Igapäevane journal ja selle lausendite kokkuseadmine liht- ja liitlaused; ülekanded. Igapäevane pearaamat ja selle pidamise viis. Liht- ja liit /kollektiiv/ arved. Liitartvete iseäraldus. Läbikäikude aruanne, arvete seis ja bilans; arvete jaotus bilansi suhtes. Arvete lõpetamine. Abiraamatud; nende rühmitus ja skeemid; abirahmatute pidamisviis ja selle sarnadus lihtraamatupidamisviisiga; abiraamatute pidamise mõju pearaamatupidamise peale. Raamatute lõpetamine; Vigade otsimise ja parendamise viisid, raamatute lõpetamine aasta- ja kuuviisi; varanduse täielik kontroll /inventuuri tegemine/; kasude ja kahjude arvamine; raamatute avamine ja lõpetamine kolmel viisil: kapitaali- ja bilansi arvega ning saldodega. Aruande kokkuseadmine.

Ülesannete lahendamised mitmesuguste kaubandusettevõtete äritegevuse alal nimetatud kahekordse /Itaalia, algmetoodi/ raamatupidamise põhjal.

V klass /4 tundi nädalas/.

Mitmesugused raamatupidamise meetodid: alg- ja uuendatud /parandatud/ Itaalia meetod, Prantsuse-, Saksa-, Ameerika ja Inglise meetod; harjutused nende meetodide järele. Raamatupidamine üksik ettevõttes, täielises ühingu, usaldusühingu /kommandiitselts/, aktsiaühisustes ja tarvitajate ühisuses. Raamatupidamise viisid jaoti kaupluses; kauba arve, kaupade müügi arve ja megasini arve abil. Raamatupidamine väliskaubanduses ja kau-

bitsemises omal arvel ja kohas /ä meta/ teiste isikutega. Üldmõiste tehas-
te ja panga raamatupidamise üle.

KAUBANDUSLISE KIRJAVAHETUSE ÕPPEKAVA GUMNAASIUMI

KOMMERTSHARU TARVIS.

V klass /2 tundi nädalas/.

Kaubanduslise kirjavahetuse üldmõiste. Kaubanduskirja vorm, osad ja
nende ülessead. Kirjade kopeerimine ja registreerimine. Sissetulnud ja
väljäläinud kirjade päevaraamatu /zurnaal, journal/. Aadressraamat ja
kirjade laialisaatmiseraamat. Posti ja telegraafi kulude raamat. Kirjade
alalhoidmine.

Mitmet liikki kirjade kokkuseadmine.

Ringkirjad mitmesuguste ettevõtete avamise ja nende käigus ja koos-
seisus ettetulevate muudatuste, ettevõtete lõpetamise ja asjade likvidee-
rimise kohta.

Kirjad ärilise teenistuse pakkumise ja ärilisse ühendusse astumise
kohta, kirjad kõha ^{otsimise} teadete pürimise ja nende saamise, kaupade
pakkumise, tellimise ja kättesaamise kohta.

Soovitus- ja krediitkirjad /akkreditiivid/; mitmesugused kaupade
saatekirjad.

Kirjavahetus protsentpaberite ostu ja müügi kohta.
Kirjavahetus kauba hindade, headuse, proovide ja maksusiendamise koh-
ta. Kirjavahetus mitmesuguste vekslite toimendite /operatsioonide/ üle.
Kirjavahetus kontokorrenttehete üle.

Kirjad konsignatsioonide, komisjoni, ja ekspeditsiooni toimendite koh-
ta. Kirjad maksuajustuse kohta.
Vollkirjade,
kirjade, kvititungide, tehakkide, orderite, vekslite, raudtee saate-
kirjade, konossementide ja teiste kaubandusdokumentide kokkuseadmine.

Telegrammide kokkuseadmine. Üldmõiste telegraafi võtme /code/ üle-
uldine telegraafi võti /generalcode/ ja erivõtmed /spezialcodes/.

MAJAPIDAMISE ÕPETUSE JA TUTARLASTE KÄSITÖÖ.

kui valitava aine õppekava /praktika ja teoreetiline õpetus/.

Güm. humanitaarharu /ülemine tunnikava 242+2, norm. tunnikava 243+2/.

" reaalharu " " 242+2, " " 242+2/.

" komertsharu " " 44+4, " " 44+4/tarvis.

M ä r k u s: Kava on ühtlane kõige kolme haru tarvis, kuid suurema

tüüpide arvu juures tulob teda teostada enam süvendatult ja täiendatult, isearanis praktilise õpetuse suhtes.

III k l a s s.

Majapidamise õpetuse ja kodukäsitöö mõiste. Lühike aeglooline ülevaade kodust ja kodu käsitööst. Kodu korrashoid, terviselisest seisukohast vaadatult. Valgustus ja valgustuse vahendid. Kütte. Kütte materjal. Kütmine ja kütte korrashoid. Elumaja ja kõrvalised hooned. Elumaja ümbrus ja selle korrashoid. Eluruumide sissesead. Mööbel. Põranda laus ja voodivaibad; akna ja uste eesriided. Nende valmistamine ja valmistamine. Pildid, kujud ja muud kaunistavad vahendid. Magamistuba. Voodi ja selle sisustus. Voodipesu valmistamine, kaunistamine ja märkimine. Voodi pesu pesimine ja parandamine. Eluruumide, riide mööbli ja vaipade puhastamine ja plekid kõrvaldamine. Kõogi- ja lauanõude puhastamine ja korrashoid. Toelilled ja nende hoidmine. Öue kaunistamine.

IV k l a s s.

Keha kultuur. Kehakate - riie. Riide üldtähtsus, aeglooline arenemine ja valmistamisviisid. Riide tarvitamine eri aasta aegul. Tarbeained ja nende ümbertöötamine riideks ja lõngeks. Mitmesuguste riide liigid ja nende väärtus kehakattena. Riidetamine, tervishoidlisest seisukohast vaadatult. Aluspesu valmistamine. Naiste, laste ja meeste lihtsad ja tarvilikumad pesu osad, nende valmistamine. Pesu paikamine ja nõelumine. Pesu kaunistamine ja märkimine. Tööriided ja piduriided. Lihtsa kleidi, pluusi, seeliku ja põlle õmblemine. P--kõllisriided eriaastaseguli. Jalatööd - kingad ja sukad; nende valmistamine. Peakatted. Jalatööd, peakatete ja riide puhastamine ja korrashoid. Üldjuhatused riide ja jalatööde ostmise üle.

V. k l a s s.

Söömise tarve ja tähtsus. Lausa katmine ja kaunistamine. Lõuatavad /kõmbed/. Toidusainete üldine kirjeldus ja liigitus. Munavalge, tärklis, suhkur, rasv, soolad, vesi. Seedimine, seedimisorganid ja nende tegevus. Keetmise ja küpsetamise üldtähtsus. Toidusainete liigid. Teravili ja selle kasutamine. Kaunavili. Aia- ja juurevili. Maitseained. Puuvili ja marjad, nende üksikasjaline kasutamine ja alalhoidmine. Seened. Piim, või, juust. Munad. Sealiha, selle toitev väärtus, tarvitamine ja alalhoidmine. Loomaliha ja selle tarvitamine. Kalad. Linnud. Kala ja linnuliha tarvitamine.

Mitmesuguste lihtsate toitude ja jookide valmistamine. Alkohoolilised ja alkoholitud joogid. Lihtsate menuude kokkuseadmine. Leua- ja kõõgipesu valmistamine. Telmu ja pajalapid. Puhke-, liha- ja leiverätikud. Lõualinad ja salvrätikud. Nende valmistamine ja märkimine. Kohvi, tee ja lõuna-leua kernituurid valge ja kirju tikandusega. Keimane abianõudmine. Kodune arvepidamine. Üldlaadad juhtnõudid puhtuse ja korralikkuse kohta.

" GUMNAASIUMI, TUTARLASTE MAJAPIDAMISE NÄBU

MAJAPIDAMISE-ÕPPE-ÕPPEKAVA SKEM.

III klass 5 tundi nädalas, sellest:

- a/ 3 tundi. Elumaja ja selle ümbrus, eluruumid ja nende sissesead /klassiõpetus ühes sellele vastava praktikaga/.
- b/ 2 tundi. Praktika lillede kasvatamise, aiad ja aia seaduste alalhoidmise /sissekeetmine, marineerimine j.m. /alal/ praktika ühes vastavate seletustega/.

IV klass 5 tundi nädalas, sellest:

- a/ 2 tundi. Riistamine ja inimese keha kultuur. /klassiõpetus ühes sellele vastava praktikaga/.
- b/ 3 tundi. Praktika toiduvalmistamise alal /praktika ühes vastavate seletustega/.

V klass 4 tundi nädalas, sellest:

- a/ 2 tundi. Toiduainete õpetus /klassiõpetus/ ja maja arvepidamine.
- 2 tundi. Praktika kodu kaunistamise alal /kodune dekoratiivkunst /praktika ühes vastavate seletustega/.

Klassiõpetuse kava.

III klass /3 tundi nädalas/.

Elumaja ehitamine, sellega seotud erilised nõuded. Elumaja ümbrus ja kõrgalised hooned. Kodu korrashoid ja kaunistamise võimalused. Valgustus, selle sissesead ja aine. Kütte. Kütte materjaal ja selle väärtus. Kütte materjaali otstarbekohane - ja ekonomne kasutamine. Elumaja eritubade sissesead. Elumaja lagi, põrand, seinad, ukad ja aknad. Eritubade mööbel. Vaibad, padjad, lina, ukse ja akna eesriided, pildid, kaunid, maastikud, mitmesugused ilusad ja lilled. Voodi. Voodipesu ja muu sisetubade. Voodipesu valmistamine. Tubade järjekorraline ja erakorraline puhastamine. Toa ja mööbli puhastamise vahendid. Riide ja mööbli puhastamine, plok.

kide kõrvaldemine ja üldine korrashoid. Kõõgi ja lauariistade puhastamine ja korrashoid. Toa ja aialilled, nende kasvatamine ja hoidmine. Toa, mööbli, riiete ja majariistade puhastamise vahendite valmistamine.

IV klass /2 tundi nädalas/.

Inimese keha kultuur - pesemine, kannimine ja kosmeetika; nende vahendid. Riistamine. Eririiete segilooline arenemine. Riistamine meil ja maailmail.

Riietamine eriaastasegadel. Tarbesinid. Tarbeainete saamine ja kasutamine. Mitmesuguste riiete liigid ja nende valmistamine. Riiete väärtusline külg kehokattena. Tervishoidline riietamine. Aluspesu, tööriie, piduriie ja pealisriie. Riiete puhastamine, pesemine ja plekkide kõrvaldamine. Pesu pesemine; pesemise vahendid. Pesu kuivatamine, rullimine ja triikimine. Pesu nõelumine ja paikamine. Pesu kokkupanemine. Triikpesu. Pesu ja riiete hoidmine. Jalatööd ja peakatted - nende puhastamine ja korrashoid. Maitseline riietamine värvi ja moodi kohaselt eriaastates. - Inimese astatoomia.

V klass / 2 tundi nädalas/.

Sõamise tarve ja tähtsus. Kehgelt ja raskelt seeditavad toidud, Toitmine tervishoidlisest seisukohast vaadatuna. Eritoiduainete sulavus - seedimine ja seedmisorganid. Toidu küpsetamise ja keetmise tähtsus. Toiduained - munavalge, tärklis, suhkur, rasv, soolad, vesi. Teravili ja selle liigid. Teravilja kasutamine ja tarvitamine. Kauna ja siavilja kasutamine ja hoidmine. Juurevilja ja maitseainete tarvitamine ja hoidmine. Juurevilja ja maitseainete kasutamine ja hoidmine. Kauna ja teravilja toitvus.

Seened. Piim, või, juust ja munad. Liha. Looma, ~~loom~~ see ja linnuliha.

Kalad. Liha tarvitamine ja alalhoidmise võimalused. Kalade tarvitamine ja alalhoidmine. Kohvi, tee, šokolaad, kakao ja mahlad. Alkoholilised ja alkoholililised joogid. Menüüde kokkuseadmine. Laua katmine ja kaunistamine. Laua eritavad /kombed/. Toitude lauale asetamine. Maja arvepidamine. Esimene abiandmine kõõgi ja lauapesu valmistamine. Vaba aja kasutamine - lugemine, muusika, käsitöö ja joonistamine. Gummaasiumi tütarlaste majapidamise gummaasiumi tundidest, mis on määratud majapidamise praktikale ja lasteala töödele, tuleb võtta:

2 tundi. Praktika toiduainistamise alal majapidamises.

1 tund. Praktika lastesodades /koostutult lühema aja peale/.